

Charlotta Aho
Netta Laahanen

SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMINEN JA SEN VAIKUTUKSET

Opinnäytetyö

Liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto

Tradenomi (AMK)

Liiketalouden koulutus

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Tradenomi (AMK)
Tekijät	Charlotta Aho & Netta Laahanen
Työn nimi	Syyteoikeuden vanhentuminen ja sen vaikutukset
Toimeksiantaja	Kymenlaakson käräjäoikeus
Vuosi	2024
Sivut	60 sivua, liitteitä 11 sivua
Työn ohjaaja	Mirka Loponen

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan, miten syyteoikeuden vanhentuminen vaikuttaa Suomen rikosprosessiin ja erityisesti rikoksen uhrin ja tekijän oikeusturvaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa vanhentumisaikojen merkitystä sekä rikosprosessin tehokkuutta osapuolten oikeuksien kannalta.

Tutkimusongelman myötä opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä, kuten asiantuntijahaastatteluja, oikeuskirjallisuutta, ajantasaista lainsäädäntöä, hallituksen esityksiä ja oikeustapauksia. Näiden avulla syvennettiin ymmärrystä syyteoikeuden vanhentumisen käytännön vaikutuksista ja mahdollisista lainsäädännöllisistä muutoksista. Teoriaosuudessa perehdytään rikosprosessiin ja sen eri vaiheisiin sekä syyteoikeuden vanhentumiseen. Teoriaosuutta tukemaan on tehty asiantuntijahaastatteluja, joiden myötä esiin nousi mahdollisia kehityskohteita. Tutkimusta varten haastateltiin aluesyyttäjää ja rikoskomisariota.

Tulokset osoittavat, että vanhentumisajat varmistavat osaltaan osapuolten oikeusturvan ja tehostavat oikeusprosessia, mutta samalla ne voivat myös estää uhria saamasta oikeutta rikostapauksissa, joissa vanhentuminen ehtii tapahtua ennen syytteen nostamista. Tutkimus nostaa esiin esimerkiksi poliisin ja syyttäjien resurssipulan, joka on merkittävä tekijä oikeudenkäyntien viivästyttämisessä ja syyteoikeuden vanhentumisessa. Tämä resurssivaje heikentää uhrin mahdollisuuksia saada oikeutta ja voi heikentää luottamusta oikeusjärjestelmään.

Johtopäätöksissä ehdotetaan vanhentumisaikojen pidentämistä erityisesti vakavissa rikoksissa, kuten henkirikoksissa ja seksuaalirikoksissa, jotta uhrin oikeudet voidaan turvata paremmin. Muutokset edellyttäisivät kuitenkin lisäresursseja oikeusjärjestelmälle, jotta rikosasioiden käsittely voitaisiin suorittaa viivytyksettä ja oikeudenmukaisesti. Voimassa oleviin lakeihin ei kuitenkaan voida vaikuttaa, joten toimeksiantajalle voidaan tarjota vain havaintoja ja johtopäätöksiä nykyisestä tilanteesta.

Asiasanat: syyteoikeuden vanhentuminen, syyteoikeus, rikosoikeus, rikosprosessi

Degree title	Bachelor of Business Administration
Authors	Charlotta Aho & Netta Laahanen
Thesis title	Effects of the expiration right to prosecute
Commissioned by	District Court of Kymenlaakso
Time	2024
Pages	60 pages, 11 pages of appendices
Supervisor	Mirka Loponen

ABSTRACT

This thesis examines how the statute of limitations affects the criminal process in Finland and especially the legal protection of the victim and the perpetrator. The objective of the thesis was to survey the significance of statutes of limitations both in terms of the effectiveness of the criminal process and the rights of the parties.

Qualitative research methods were used in the thesis, such as expert interviews and examination of legal literature, up-to-date legislation, government presentations and legal cases. In the theory part the criminal process and its different stages, as well as the statute of limitations were investigated. Interviews have been conducted with experts and regional prosecutor and a crime commissioner.

The results show that statutes of limitations partly ensure legal protection for the parties and make the legal process more efficient, but at the same time they can also prevent the victim from receive justice in criminal cases where the statute of limitations has expired before charges are filed. The study highlights the lack among resources of the police and prosecutors, which is a significant factor in the delay of trials and expiration of statute of limitations. This lack of resources weakens the victim's chances of receive justice and can undermine trust in the justice system.

The conclusions of this study extending the statute of limitations, especially in serious crimes, such as homicides and sexual crimes is extended, so that the victim's rights can be better protected. However, the changes would require additional resources for the legal system so that the processing of criminal cases could be completed without delay and in a fair manner. Since the laws in force cannot be influenced, the commissioner can only be offered observations and conclusions about the current situation.

Keywords: statute of limitations, prosecution rights, criminal law, criminal process

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	RIKOSPROSESSIN KÄSITTELYN VAIHEET	8
2.1	Esitutkinta	9
2.1.1	Esikäsitteleminen	11
2.1.2	Lyhyt- ja pitkäkestoinen tutkinta	12
2.1.3	Sovittelu	13
2.2	Syyteharkinta	14
2.3	Käsittely tuomioistuimessa	15
2.4	Rangaistuksen täytäntöönpano	17
3	SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMINEN KÄSITTEENÄ.....	18
3.1	Syyteoikeuden vanhentumisen ajan laskeminen	20
3.2	Syyteoikeuden vanhentumisen ajan katkeaminen	20
	Esimerkkitapaus: Turun hovioikeuden ratkaisu 30.4.2009/1091	21
3.3	Syyteoikeuden vanhentumisen ajan jatkaminen	21
	Esimerkkitapaus: Helsingin hovioikeuden ratkaisu 7.10.2010/3262	23
3.4	Rikosten keskinäinen yhteys	24
3.4.1	Rikosten välinen yhteys lieventämisperusteena	24
3.4.2	Rikosten välinen yhteys koventamisperusteena	25
4	RIKOSOIKEUDELLISEN VANHENTUMISEN MUOTOJA.....	26
4.1	Tuomitsemisvanhentuminen	26
4.2	Rangaistuksen täytäntöönpano-oikeuden vanhentuminen	27
4.3	Rangaistusten ja seuraamusten täytäntöönpanon raukeaminen ja vanhentuminen	
	28	
5	TOIMEKSIANTAJANA KYMENLAAKSON KÄRÄJÄOIKEUS.....	28
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	29
6.1	Tutkimusmenetelmät	30
6.2	Aineistonhankinta	30

6.3	Aineiston analyysi	32
7	VASTUU SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMISESTA	33
7.1	Poliisin vastuu.....	34
	Esimerkkitapaus: Rikosasian vanhentuminen esitutkinnassa.....	36
7.2	Yhteistyö poliisin ja syyttäjän välillä	37
8	VIRANOMAISTEN RESURSSIT.....	38
8.1	Poliisin resurssit.....	38
8.2	Syyttäjän resurssit	39
8.3	Käräjäoikeuden resurssit	40
9	RIKOKSEN UHRIN HAASTEET RIKOSPROSESSISSA	40
9.1	Rikoksen uhrin oikeudet rikosprosessissa	41
9.2	Rikoksen uhrin oikeuksien huomioiminen syyteoikeuden vanhentumisen yhteydessä	42
10	RIKOKSENTEKIJÄN VASTUU SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMISESSA	44
11	TUTKIMUKSEN TULOKSET	45
11.1	Syyteoikeuden vanhentumisen vaikutukset rikosprosessiin	46
11.2	Yhteistyö poliisin ja syyttäjän välillä	47
11.3	Vanhentumisaikojen riittävyys.....	47
11.4	Uhrin oikeudet.....	48
11.5	Seuranta ja vastuu	48
12	JOHTOPÄÄTÖKSET	49
12.1	Resurssit.....	49
12.2	Vanhentumisaikojen pidentäminen ja rikosepäilyjen kasvu	50
12.3	Todistelun ja puolustautumisen haasteet.....	51
12.4	Rikostutkintaprosessien nopeuttaminen	51
12.5	Lainsäädännön kehittäminen	52
12.6	Rikoksen uhrin oikeuksien huomioiminen syyteoikeuden vanhentumisen yhteydessä	52

13	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	53
14	LOPUKSI	54
	LÄHTEET.....	57

LIITTEET

Liite 1. Aluesyyttäjä Pasi Pälsin haastattelu

Liite 2. Rikoskomisario Nina Hietasen haastattelu

1 JOHDANTO

Syyteoikeuden vanhentuminen on keskeinen osa rikosoikeudellista järjestelmää, joka määrittää, kuinka kauan viranomaisilla on aikaa nostaa syyte rikoksesta. Tämä aikaraja on olennainen oikeudenmukaisuuden ja rikosprosessin tehokkuuden kannalta ja se vaikuttaa merkittävästi sekä rikoksen uhrin, että syytetyn oikeusturvaan. Syyteoikeuden vanhentumisen käytännön vaikutuksia ja siihen liittyviä haasteita on kuitenkin tutkittu suhteellisen vähän, mikä tekee aiheesta erityisen tärkeän ja ajankohtaisen. Syyteoikeuden vanhentumisen käytännön vaikutukset ovat korostuneet viime vuosina esimerkiksi poliisin ja syyttäjien resurssipulan vuoksi. Poliisin perustutkinnan resurssien jatkuva vähentyminen ja syyttäjien henkilöstövaje, jota koronapandemia on entisestään pahentanut, ovat johtaneet siihen, että rikosasioiden käsittely voi viivästyä huomattavasti.

Tässä opinnäytetyössä, joka on tehty Kymenlaakson käräjäoikeuden toimeksiannosta, tarkastellaan syyteoikeuden vanhentumisen vaikutuksia ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Opinnäytetyön aihe on rajattu syyteoikeuden vanhentumiseen ja sen vaikutuksiin, erityisesti rikoksen uhrin oikeuksien ja rikosentekijöiden vastuun näkökulmasta. Tavoitteena on tehdä havaintoja siitä, miten vanhentumisaika vaikuttaa rikosprosessiin, rikoksen uhriin ja rikosentekijään sekä selvittää mahdollisia parannuskohteita nykykäytännöissä.

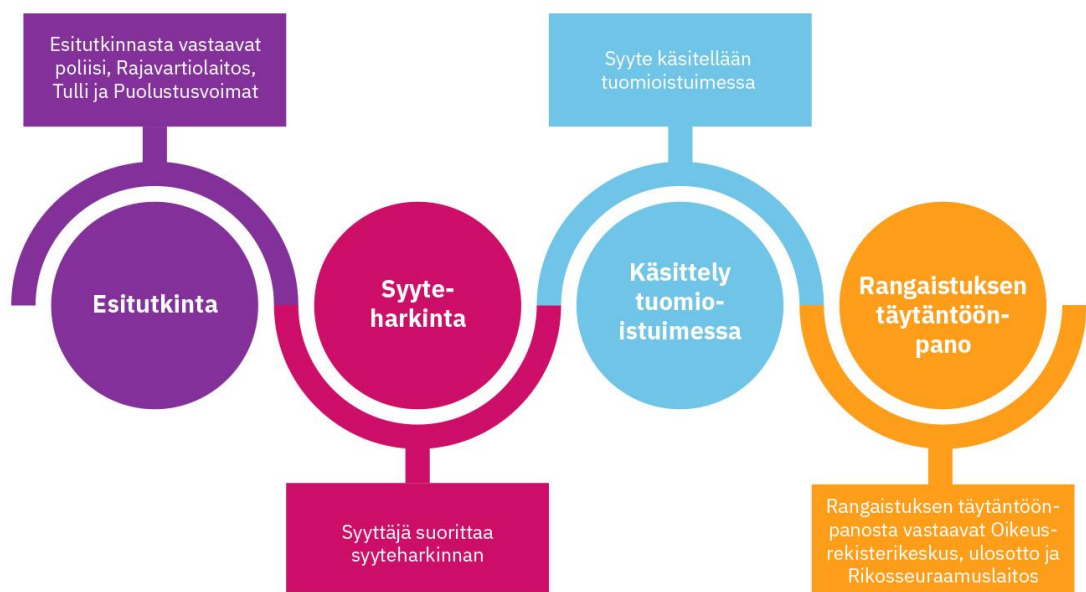
Opinnäytetyön aihe on erityisen tärkeä, sillä vuosittain useat rikosjutut vanhentuvat ennen kuin syyte ehditään nostaa, mikä johtaa siihen, että monet rikoksen uhrit jäävät ilman oikeutta. Tämä taas luo merkittäviä haasteita oikeusjärjestelmälle, sillä syyteoikeuden vanhentuminen voi estää uhria saamasta oikeutettua käsittelyä ja korvauksia kokemastaan rikoksesta. Samalla tämä ilmiö herättää kysymyksiä uhrien oikeusturvan toteutumisesta ja siitä, miten vanhentuminen vaikuttaa rikosentekijöiden vastuuseen.

Opinnäytetyö perustuu kattavaan analyysiin, joka sisältää asiantuntijoiden haastatteluja, joiden avulla on saatu syvällisempää ymmärrystä oikeusprosessien sisällöstä ja syyteoikeuden vanhentumisen käytännön vaikutuksista. On

tärkeää huomioida, että voimassa oleviin lakeihin ei voida vaikuttaa, joten toimiksiantajalle voidaan tarjota vain havaintoja ja johtopäätöksiä nykyisestä tilanteesta. Näiden havaintojen ja johtopäätösten avulla pyritään tarjoamaan arvokasta tietoa ja suosituksia.

2 RIKOSPROSESSIN KÄSITTELYN VAIHEET

Rikosprosessin ytimessä on periaate, että rikosvastuun vahvistaminen ja rangaistuksen määrääminen kuuluu yksinomaan viranomaisille. Rikokseen osalliset eivät voi itsenäisesti sopia näistä kysymyksistä sitovalla tavalla, eikä minikäänlaista omankädenoikeutta sallita. Vain viranomaiset voivat tehdä päätöksiä rikosten ja rangaistusten osalta, mikä muodostaa rikosprosessin keskeisimmän osan. (Helenius & Linna 2024, 332.) Kuvassa 1 on esitetty rikosprosessin käsittelyn vaiheet yksinkertaisimmillaan. Rikosprosessi kokonaisuudessaan alkaa poliisin saamasta tiedosta rikosepäilystä ja päättyy rangaistuksen täytäntöönpanoon.

Kuva 1. Rikosprosessin käsittelyn vaiheet (Syyttäjälaitos s.a.)

Rikosprosessi käynnistyy, kun poliisille saapuu tieto rikoksen tapahtumisesta. Rikosilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, kuten uhri, poliisi tai rikoksen todistaja. (Rikosuhripäivystys s.a.) Jos on aihetta epäillä rikoksen tapahtuneen, po-

liisi aloittaa esitutinnan. Esitutinnan valmistuttua tapaus siirtyy yleensä syyttäjälle, joka tekee päätöksen syytteen nostamisesta. Syyttäjä voi kuitenkin tutkinnanjohtajan esityksestä päättää keskeyttää tai olla aloittamatta esitutkintaa jo ennen syyteharkintaa, vaikka rikosta epäiltäisiin. Tätä kutsutaan esitutinnan rajoittamiseksi. Tämä voi tapahtua, jos syyttäjä katsoo, ettei syytettä nostettaisi esitutinnan valmistumisesta huolimatta. Rajoittamisen perusteina voivat olla esimerkiksi rikoksen vähäisyys, tekijän alaikäisyys, kohtuuttoman rangaistuksen uhka, todisteiden riittämättömyys tai esitutinnan liian suuret kustannukset suhteessa rikoksen vakavuuteen. (Esitutkinta s.a.) Mikäli syyte nostetaan, tapaus käsitellään ensisijaisesti käräjäoikeudessa. Oikeudenkäynnin päätyttyä tuomioistuimien antaa ratkaisunsa. Jos tuomio on rangaistukseen johtava, rikosentekijälle määrätään rangaistus. Jos tuomittu tai muu valitusoikeutettu osapuoli on tyytymätön tuomioon, asia voidaan viedä ylemmän oikeusasteen käsiteltäväksi. Kun rangaistukseen johtava tuomio saa lainvoiman, siirrytään rangaistuksen täytäntöönpanoon. (Helenius & Linna 2024, 333.)

2.1 Esitutkinta

Poliisin on aloitettava esitutkinta, kun tietyt laissa määritellyt kriteerit täyttyvät. Esitutkintaviranomaisen on suoritettava esitutkinta, jos ilmoituksen tai muiden syiden perusteella on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Ennen esitutinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on selvittävä rikosepäilyn taustat huolellisesti varmistaakseen, ettei ketään aseteta aiheettomasti rikoksesta epäillyn asemaan. Tämä valmistelu voi myös vaikuttaa päätökseen esitutinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan lain säännöksiä. Tutkinnanjohtaja päättää, aloitetaanko esitutkinta ja hän voi myös päättää tarvittavien selvitysten tekemisestä. Esitutkintatoimenpiteitä voidaan kuitenkin käynnistää jo ennen tutkinnanjohtajan lopullista päätöstä. (Esitutkintalaki 3. § mom. 3.) Esitutkinnassa poliisi kerää tietoa tapahtuneesta monin tavoin, kuten kuulusteluilla ja tiedusteluilla. Vakavammissa tapauksissa poliisi tekee yhteistyötä syyttäjän kanssa esitutinnan alusta alkaen. (Rikoksen tutkinta s.a.)

Esitutkinnassa asianosaisia ovat asianomistaja, rikoksesta epäilty sekä muut henkilöt, joiden oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin rikos ja sen selvittäminen voivat vaikuttaa. Tämä koskee myös asianosaisen huoltajaa, edunvalvojaa, oikeushenkilön lakimääräistä toimielintä tai johtoa ja muiden asianosaisen laillisia edustajia soveltuvin osin. Tarvittaessa tutkinnanjohtaja päättää, onko henkilö katsottava asianosaiseksi. (Esitutkintalaki 2. § mom. 5.)

Esitutkinta on aloitettava ilman aiheetonta viivytystä. Kiireellisesti on toimitettava esitutkinta, jos epäilty on alle 18-vuotias tai tehnyt rikoksen alle 15-vuotiaana. Samoin esitutkinta on kiireellinen, jos asianomistaja on alle 18-vuotias ja rikos on seksuaalirikos tai kohdistuu hänen henkeensä, terveyteensä, vapauteen, yksityisyyteen, rauhaan tai kunniaan. Lisäksi esitutkinta on kiireellinen, jos epäiltynä on henkilö, joka on rikkonut lähestymiskieltoa, eikä rikkominen ole vähäinen. Esitutkintatoimenpiteet voidaan järjestää tärkeysjärjestykseen tarvittaessa. (Esitutkintalaki 3. § mom. 11.) Esitutkinta voidaan keskeyttää tutkinnanjohtajan päätöksellä sen jälkeen, kun se on aloitettu, jos ketään ei epäillä rikoksesta ja asiaan liittyvää selvitystä ei ole saatavilla. Keskeyttämisspätöstä tehtäessä on erityisesti huomioitava rikoksen laatu. Esitutkintaa on jatkettava ilman aiheetonta viivytystä, kun edellytykset keskeyttämiselle eivät enää ole voimassa. (Esitutkintalaki 3. § mom. 13.)

Esitutkintalaki ohjaa poliisin toimintaa rikostutkinnassa ja sisältää periaatteita, jotka varmistavat tutkinnan oikeudenmukaisuuden. Tärkeitä periaatteita ovat:

- tasapuolisuusperiaate: poliisin on huomioitava sekä rikoksesta epäillyn että häntä tukevat seikat,
- syyttömyysolettama: epäiltyä on kohdeltava syyttömänä, kunnes tuomioistuin toisin toteaa,
- itsekriminointisuoja: epäillyn ei tarvitse myötävaikuttaa oman syyllisyytensä selvittämiseen tai kertoa sellaisia asioita, jotka saattaisivat lähimaisen rikoksen epäilyn vaaraan,
- suhteellisuusperiaate: toimenpiteet eivät saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa,
- vähimmän haitan periaate: poliisin on puututtava oikeuksiin vain välttämättömässä määrin,

- hienotunteisuusperiaate: asianosaisia on kohdeltava kunnioittavasti. (Esitutkintalaki 4. § mom. 1–6.)

Esitutkinta voidaan jättää toimittamatta tai lopettaa, jos rikos on ilmeisen vähäinen ja rangaistus on enintään sakkoa, eikä asianomistajalla ole vaatimuksia. Jos viranomainen ei ryhdy toimenpiteisiin rikoksesta epäiltyä vastaan muussa laissa säädetyllä perusteella, esitutkinta toimitetaan vain erityisestä syystä. Syyttäjä voi päättää esitutkinnan lopettamisesta, jos syytteen nostaminen ei olisi lain mukaan perusteltua tai tärkeä etu ei sitä vaadi. Tämä voi tapahtua myös, jos esitutkinnan jatkaminen aiheuttaisi suhteettomia kustannuksia tai on todennäköistä, että syytettä ei nostettaisi. Esitutkinta voidaan aloittaa uudelleen, jos asiaan ilmenee uusia seikkoja. (Esitutkintalaki 3. § mom. 9–10.)

Kun rikosasia on selvitetty riittävästi ja tarvittava aineisto on kerätty, poliisi laatii esitutkintapöytäkirjan. Asianomistaja ja rikoksesta epäilty voivat tutustua tähän pöytäkirjaan. Esitutkinnan päättyessä poliisi laatii kirjallisen päätöksen, joka toimitetaan asianosaisille. Valmistunut esitutkintapöytäkirja lähetetään syyttäjälle syyteharkintaa varten. Syyttäjä tutustuu aineistoon ja päättää, nostetaanko syyte rikoksesta epäiltyä vastaan vai ei. Joissain tapauksissa esitutkinnan aikana käy ilmi, että sovittelu voisi olla sopiva tapa ratkaista rikos. Poliisi arvioi sovittelun mahdollisuutta esitutkinnan yhteydessä ja lisää tiedon osapuolten suostumuksesta tutkintailmoitukseen. (Poliisi s.a.)

2.1.1 Esikäsittely

Rikosilmoituksen saavuttua poliisille, saapuu se ensin esikäsittelyyn. Esikäsittelyyn kuuluvat toimenpiteet, jossa arvioidaan, onko tapauksessa aihetta epäillä rikosta. Tämän lisäksi arvioidaan esitutkinnan aloittamisen edellytyksiä sekä tehdään päätökset tutkinnan aloittamisesta tai sen toimittamatta jättämisestä. Esikäsittelyssä myös päätetään tutkintatoimenpiteistä ja tutkinnan päättämisestä tai keskeyttämisestä esitutkinnan alkamisen jälkeen. Esitutkinnan rajoittaminen on olennainen osa tätä prosessia. (Rikosten esikäsittelytoiminta poliisissa s.a.)

Esikäsittelyyn liittyvät toimet ovat pääosin rutiininomaisia ja eivät yleensä vaadi erityisiä päätöksiä tutkinnanjohtajalta. Vaativammissa tai harvinaisemmissa tapauksissa tutkinnanjohtajan päätökset kuitenkin korostuvat. Esikäsittelyyn jäävät usein epäselvät ja riitaiset asiat, joissa on tärkeää selvittää esitutkinnan edellytykset. Esikäsittelyn tarkoituksena on tutkia rikoksia, ei ratkaista muita oikeudellisia erimielisyyksiä. Vakavat ja kiireelliset rikokset ohjataan suoraan tutkintaan ilman esikäsittelyä. Esikäsittely on rajattu ja sen tavoitteena on olla nopea ja tehokas ilman laajoja esitutkintatoimenpiteitä. (Rikosten esikäsittelytoiminta poliisissa 2023.)

Joissakin tapauksissa asia voidaan ohjata myös vaativaan esikäsittelyyn. Vaativa esikäsittely tarkoittaa tutkintapyyntöjen ja ilmoitusten käsittelyä, jotka vaativat perustutkintaa enemmän perehtymistä ja oikeudellista arviointia. Tavoitteena on selvittää, onko syytä epäillä rikosta ja täyttyvätkö esitutkinnan edellytykset. Esikäsittelyssä voidaan myös valmistella tutkintaan siirrettäviä rikosasioita ja tarjota oikeudellista tukea tutkinnanjohtajalle. Lisäksi vaativaan esikäsittelyyn voi kuulua rikostorjuntaan liittyvien lausuntojen laatimista sekä vastaamista kansalaisten kysymyksiin, joissa tarvitaan rikosoikeudellista asiantuntemusta. (Rikosten esikäsittelytoiminta poliisissa s.a.)

2.1.2 Lyhyt- ja pitkäkestoinen tutkinta

Tapauksesta riippuen, ohjautuvat rikosasiat esikäsittelyn jälkeen joko lyhytkestoiseen tai pitkäkestoiseen esitutkintaan. Suomessa poliisilla on hyvinkin rajalliset resurssit, jonka vuoksi vakavampien rikosten tutkintaan joudutaan keskittämään enemmän aikaa ja resursseja. Rikostorjunta on jaettu poliisiyksiköissä kahteen osaan: lyhytkestoiseen ja pitkäkestoiseen tutkintaan. (Ala-Kyöny 2020, 29.)

Lyhytkestoinen tutkinta, jota kutsutaan myös päivittäistutkinnaksi tai perustutkinnaksi, keskittyy tavallisiin arkipäiväisempiin rikoksiin eli massarikoksiin. Tämä tutkimustyyppi eroaa pitkäkestoisesta rikostutkinnasta sillä, että se etenee yleensä nopeammalla aikataululla. Yksittäisen rikosasian käsittely voi silti kestää pitkään. Syynä pitkittymiseen on usein se, että yksittäisellä tutkijalla on

monia muita tapauksia hoidettavana samanaikaisesti. Lisäksi viivästymistä voi aiheuttaa esimerkiksi se, ettei asianosaista saada kuulusteluun tai todisteiden kerääminen on hankalaa ja aikaa vievää. (Ala-Kyyny 2020, 29–30.)

Pitkäkestoinen tutkinta puolestaan käsittelee vakavampia ja monimutkaisempia rikoksia, jotka vaativat enemmän asiantuntemusta. Tapaukset pitkäkestoisessa tutkinnassa vievät enemmän aikaa ja resursseja, kuin lyhytkestoisessa tutkinnassa. Pitkäkestoinen tutkinta on jaettu erityisosaamista vaativiin ryhmiin, joihin tapaukset jaetaan niiden tyyppin mukaan. Ryhmiä ovat esimerkiksi väkivaltarikostutkinta, talousrikostutkinta, seksuaalirikostutkinta ja huumausainerikostutkinta. (Ala-Kyyny 2020, 30.)

2.1.3 Sovittelu

Sovittelutoiminta tarjoaa rikoksen uhrille mahdollisuuden ratkoa rikosasioita ilman oikeudenkäyntiä. Poliisi huomioi sovittelun mahdollisuuden kaikissa rikosasioissa. Sovittelualoitteen tekee useimmiten poliisi tai syyttäjä, mutta myös osapuolet itse voivat tehdä aloitteen sovitteluun. Sovittelussa osapuolet tapaavat ja etsivät yhdessä ulkopuolisen ohjaajan avulla ratkaisua rikosasiaan. Sovittelu on maksutonta ja vapaaehtoista ja sen tavoitteena on tarjota kevyempi vaihtoehto oikeusprosessille. Osapuolet voivat käsitellä tunteitaan, vahinkojaan ja sopia korvauksista. Sovittelu koetaan usein mielekkääksi, sillä osapuolet voivat itse vaikuttaa lopputulokseen. (Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2022.)

Sovitteluun soveltuvat luonteeltaan vähäiset tapaukset, rikokset voivat liittyä esimerkiksi toisen ihmisen tai hänen omaisuutensa vahingoittamiseen. Myös vakavampiakin rikoksia voidaan sovittaa. Sovittelu sijoittuu useimmiten rikosprosessin alkuvaiheisiin, mutta sovittelu voidaan käydä myös tuomitsemisen jälkeen. Tällöin kyseessä on niin sanottu jälkikäsitteily. Rikokset, jotka kohdistuvat alaikäiseen henkilöön, eivät sovellu sovittelun piiriin, jos uhria täytyy erityisesti suojella. (Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2022.)

Jos kuitenkin sovittelumenettelyllä ei päästä sovintoon, voi syyttäjä nostaa syytteen ja viedä asian käsiteltäväksi normaaliin oikeuskäsittelyyn. Syyttäjä

voi myös nostaa syytteen rikoksesta epäiltyä vastaan, vaikka osapuolet olisivatkin päässeet sovintoon. (Rikosuhripäivystys s.a.)

2.2 Syyteharkinta

Syyteharkinta on rikosprosessissa esitutkinnan ja pääkäsittelyn välissä oleva vaihe, jossa syyttäjä arvioi esitutkinnan aikana saadun aineiston perusteella, onko aihetta jatkotoimenpiteille ja millaisiin toimenpiteisiin on ryhdyttävä. Syyttäjä voi syyteharkinnan päätteeksi joko nostaa syytteen tai päättää olla nostamatta sitä. Syyttämättä jättämistä on kahdenlaista: harkinnanvaraista syyttämättä jättämistä ja vapauttavaa syyttämättä jättämistä. (Vuorenpää 2023, 165.)

Kun esitutkinta on valmistunut, aineisto toimitetaan syyttäjälle syyteharkintaa varten. Syyteharkinnan tuloksena voi olla kolme eri vaihtoehtoa:

- syyttäjä päättää nostaa syytteen,
- syyttäjä päättää jättää syytteen nostamatta harkinnanvaraisesti,
- syyttäjä päättää jättää syytteen nostamatta muista syistä, kuten näyttöpuutteesta, rikoksen olemattomuudesta, rikoksen vanhentumisesta tai syyteoikeuden puuttumisesta (tämä päätös tarkoittaa, että syytettä ei voida nostaa, koska oikeudellisia esteitä on). (Helenius & Linna 2024, 382.)

Harkinnanvarainen syyttämättäjättämispäätös ei tarkoita, että rikoksesta epäiltyä olisi todettu syylliseksi, vaan se liittyy syyttäjän harkintaan syytteen nostamisen tarpeellisuudesta. Prosessuaalinen syyttämättäjättämispäätös puolestaan tarkoittaa, että syytteen nostaminen ei ole mahdollista oikeudellisten syyden vuoksi. (Helenius & Linna 2024, 382.)

Syyttäjän tulee nostaa syyte epäillystä rikoksesta, jos hän katsoo sen olevan laissa rangaistava teko, syyteoikeuden olevan voimassa ja todennäköisiä syitä epäillyn syyllisyyden tueksi olevan olemassa. Vaikka nämä edellytykset täytyisivät, syyttäjällä on kuitenkin oikeus olla nostamatta syytettä, mikäli 7. §:n

tai 8 §:n tai vastaavan lainkohdan nojalla on perusteita jättää syyte nostamatta. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1. § mom. 6.)

Syytteen nostamisen mahdollisuus voi nousta esiin esitutinnan eri vaiheissa. Ensinnäkin on arvioitava, onko syyteoikeus vanhentunut. Toiseksi syytteen nostaminen voi estyä, jos rikoksesta epäilty henkilö on kuollut, sillä kuolleita ei voida syyttää tai tuomita Suomessa. Lisäksi haasteita voi esiintyä, jos esitutkinta koskee asianomistajarikosta ilman, että asianomistaja on esittänyt rangaistusvaatimusta. Näiden kysymysten, erityisesti rikosten vanhentumisen ja asianomistajarikosten syyttämispyyntöjen, ratkaiseminen voi olla ongelmallista. (Vuorenpää 2007, 138.)

Syyttäjä toimii ratkaisuisaan riippumattomana ja itsenäisenä lainkäyttäjänä. Valtakunnansyyttäjä, joka johtaa syyttäjälaitosta, ei voi antaa määräyksiä siitä, miten syyttäjän tulee toimia yksittäisessä tapauksessa. Syyteharkinta tulee suorittaa objektiivisesti ja tasapuolisesti, huomioiden myös ne seikat ja todisteet, jotka saattavat puhua syytteen nostamista vastaan. Syyttäjä ei ole syyteharkinnassa sidottu tutkinnanjohtajan tekemiin rikosnimikearvioihin, vaan voi arvioida asiaa itsenäisesti ja harkita syytteen perusteita omista lähtökohdistaan. (Syyteharkinta s.a.)

2.3 Käsittely tuomioistuimessa

Rikosasioita käsitellään Suomessa käräjä-, hovi- ja korkeimmassa oikeudessa. Käräjäoikeudessa tutkitaan, onko rikoksesta epäilty syyllinen sekä päätetään rangaistuksesta. Useimmat rikosasiat käsitellään suullisesti istunnossa, mutta jos vastaaja tunnustaa rikoksen ja asia on yksinkertainen, se voidaan ratkaista myös kirjallisesti, pelkkien asiakirjojen perusteella. Oikeudenkäynnissä osapuolina ovat rikoksen uhri eli asianomistaja, syytetty ja syyttäjä, joka esittää syytteen. Tapauksen selvittämiseksi voidaan kuulla myös todistajia. (Rikosasian käsittely 2021.)

Käräjäoikeudessa rikosasioiden oikeudenkäyntiä johtaa käräjätuomari ja useimmat tapaukset ratkaistaan yhden tuomarin kokoonpanossa. Vakavam-

missa rikoksissa kokoonpanoon kuuluu lisäksi lautamiehiä. Erityisen haastavat tai muuten poikkeukselliset tapaukset voidaan käsitellä myös kahden tai kolmen tuomarin kokoonpanossa. (Rikosasian käsittely 2021.) Käräjäoikeuden kokoonpano voi siis vaihdella riita- ja rikosasioiden välillä: rikosasioissa päätöksiä tekee lainoppinut tuomari ja kaksi lautamiestä, kun taas riita-asioissa kokoonpano koostuu yleensä yhdestä tai kolmesta tuomarista. Yhden tuomarin kokoonpanoa käytetään rikoksissa, joista voi seurata enintään kahden vuoden vankeusrangaistus sekä kirjallisessa menettelyssä käsiteltävissä asioissa. (Jokela 2018, 385.)

Rikosasian pääkäsittely tuomioistuimessa etenee seuraavasti:

- Syyttäjän esitys: syyttäjä esittää syytteensä, rangaistusvaatimuksensa sekä mahdolliset muut vaatimukset, mukaan lukien asianomistajien vahingonkorvausvaatimukset
- Asianomistajan kuuleminen: asianomistaja esittää korvausvaatimuksensa, jos syyttäjä ei ole niitä esittänyt, ja voi yhtyä syytteeseen tai esittää eri rangaistusvaatimuksen
- Vastaajan kuuleminen: vastaaja joko myöntää tai kiistää teon sekä vastaa korvausvaatimukseen
- Perustelut: syyttäjä ja asianomistaja perustelevat vaatimuksensa. Vastaaja vastaa heidän näkemyksiinsä
- Todisteiden käsittely: ensin käydään läpi kirjalliset todisteet, sitten kuullaan asianosaisia ja todistajia. Kaikki todisteet on käsiteltävä pääkäsittelyssä
- Loppupuheenvuorot: asianosaiset esittävät lopulliset näkemyksensä syytteen todenperäisyydestä ja tuomiosta. (Rikosasian käsittely 2021.)

Yksinkertaiset rikosasiat, joista ei seuraa yli kahden vuoden vankeusrangaistusta, kuten rattijuopumus ja pahoinpitely, voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä ilman pääkäsittelyä, jos syytetty ja asianomistaja suostuvat ja syytetty tunnustaa rikoksen. Menettely ei ole mahdollinen alle 18-vuotiaille. Poliisi kysyy esitutkinnassa suostumusta menettelyyn ja syyttäjä harkitsee sen sovel-

tuvuutta. Käräjäoikeus varmistaa syytetyn tunnustuksen ja suostumuksen kirjallisesti ennen ratkaisua. Syytetty voi peruuttaa suostumuksensa ennen asian ratkaisemista. Kirjallisessa menettelyssä tuomari tekee päätöksen asiakirjojen perusteella ja tuomio toimitetaan osapuolille. Jos ristiriitaista todistelua ilmenee, asia siirretään pääkäsittelyyn. Kirjallisessa menettelyssä voidaan tuomita sakkoja tai enintään yhdeksän kuukauden vankeusrangaistus, mutta yli kuuden kuukauden tuomio on harvinainen ilman suullista lausumaa. (Rikosasian käsittely 2021.)

2.4 Rangaistuksen täytäntöönpano

Kun mainitut neljä elementtiä yhdistetään, muodostuu kattava rikosprosessi, joka sisältää esitutkinnan, syyteharkinnan, käsittelyn tuomioistuimessa ja rangaistuksen täytäntöönpanon. Kun tuomio lopulta saavuttaa lainvoiman, jäljellä on enää rangaistuksen täytäntöönpano. (Helenius & Linna 2024, 332–333.) Rangaistuksen täytäntöönpano on rikosprosessin viimeinen osa. Rangaistuksilla ei olisi haluttua vaikutusta, jos niiden toimeenpanoa varten ei olisi olemassa toimivaa järjestelmää. (Tapani & Tolvanen 2016, 221.) Rangaistuksen täytäntöönpanon tavoitteena on varmistaa, että rikosoikeudelliset seuraamukset toteutuvat oikeudenmukaisesti ja lain mukaisesti, samalla kun pyritään edistämään rikosentekijän kuntoutumista ja estämään uusintarikollisuutta. Tämä voi tapahtua erilaisten sosiaalisten ja kuntouttavien ohjelmien avulla, erityisesti vankilassa tai muissa valvotuissa olosuhteissa.

Rangaistuksen täytäntöönpanosta vastaavat täytäntöönpanoviranomaiset. Sakkojen osalta vastuu kuuluu Oikeusrekisterikeskukselle ja tarvittaessa ulosottomiehelle. Jos sakkoa ei kyetä perimään maksajalta, syyttäjä voi tietyin edellytyksin pyytää tuomioistuinta muuttamaan sakon vankeusrangaistukseksi. Vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitos. Yhdyskuntaseuraamuksiin kuuluvat muun muassa:

- yhdyskuntapalvelu,
- valvontarangaistus,
- valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeus,

- ehdonalaisen vapauden valvonta,
- nuorisorangaistus. (Rangaistuksen täytäntöönpano s.a.)

Ennen kuin tuomioistuin määrää yhdyskuntaseuraamuksen, syyttäjä tai tuomioistuin pyytää Rikosseuraamuslaitokselta seuraamusselvityksen rikoksesta epäilyistä. Selvityksen tarkoituksena on varmistaa, että henkilö soveltuu yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiseen. Myös epäilty voi itse pyytää seuraamusselvitystä. Jos yhdyskuntaseuraamuksen ehtoja rikotaan, syyttäjä voi vaatia tuomioistuinta muuttamaan sen ehdottomaksi vankeudeksi tai toiseksi rangaistukseksi. Ehdonalaisessa vapaudessa olevan henkilön rikkoessa valvontavelvollisuuksiaan, syyttäjä voi pyytää tuomioistuinta määräämään jäljellä olevan rangaistuksen täytäntöönpantavaksi. (Rangaistuksen täytäntöönpano s.a.)

Rangaistuksen täytäntöönpanon tavoitteena on toteuttaa rangaistus tavalla, joka ei tarpeettomasti hankaloita, vaan mahdollisuuksien mukaan tukee vangin sopeutumista takaisin yhteiskuntaan. Vapaudenmenetyksen aiheuttamia haittoja pyritään minimoimaan niin paljon kuin mahdollista. (Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta 1. § mom. 4.)

3 SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMINEN KÄSITTEENÄ

Syyteoikeuden vanhentumisesta on säädetty rikoslain (39/1889) 8. luvun 1 §:ssä. Vanhentuminen käsitteenä tarkoittaa sitä, että rikosoikeudellinen vaatimus ei voi enää johtaa seuraamukseen tai tuomion täytäntöönpanoon ajan kulumisen seurauksena. Kun syyteoikeus on vanhentunut, syyte on hylättävä. Mikäli tuomiota ei voida enää täytäntöönpanoviranomaisen toimesta toteuttaa vanhentumisen vuoksi, viranomaisen on annettava asiasta virallinen päätös. (Korkka-Knuts ym. 2020, 449.)

Vanhentumisaika määräytyy seuraavasti:

- 20 vuotta, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on yli kahdeksan vuoden vankeus,

- 10 vuotta, jos ankarin rangaistus on yli kaksi vuotta, mutta enintään kahdeksan vuotta vankeutta,
- viisi vuotta, jos ankarin rangaistus on yli vuosi, mutta enintään kaksi vuotta vankeutta,
- kaksi vuotta, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta tai sakkoa
- jos oikeus syyttää rikoksesta, jonka ankarin mahdollinen rangaistus on elinkautinen vankeus, ei syyteoikeus vanhene. (Rikoslaki 8. § mom. 1.)

Rikosten vanhentumisaikojen määrittäminen on olennainen osa rikosoikeusjärjestelmää, sillä se varmistaa, että syytteet nostetaan ja rangaistukset pantaan täytäntöön kohtuullisessa ajassa. Rikosoikeudellisen vanhentumisen yleisin muoto on syyteoikeuden vanhentuminen. Tämä tilanne syntyy, kun rikokset paljastuvat vasta pitkään tapahtuneen jälkeen, jolloin syyteoikeus on jo ehtinyt vanhentua. Lisäksi on tapauksia, joissa rikos tulee tietoon, mutta jää selvittämättä, koska epäiltyä henkilöä ei löydetä tai syytteen nostamiseen ei ole tarpeeksi perusteita. (Korkka-Knuts ym. 2020, 450.)

Vanhentumissäännöksillä on useita perusteita, joista keskeisin on rangaistuksen tarpeen väheneminen ajan kuluessa rikoksesta. Rikosoikeusjärjestelmän tärkeä tavoite, yleisestäävyys, ei edellytä rangaistusta vanhoista rikoksista, vaan painottaa nopeaa reagointia. Kuitenkin rikoksen vakavuus vaikuttaa vanhentumisaikaan, sillä mitä vakavampi rikos, sitä pidempi aika tarvitaan asian selvittämiseen ja rangaistuksen määräämiseen. (Boucht & Frände 2019, 173.) Tämä periaate koskee sekä yhteiskunnan, että rikoksen uhrin näkökulmaa. Lisäksi yksilön oikeusturva edellyttää, että liian vanhoja asioita ei oteta käsitteilyyn, sillä ajan kuluessa kerätyn näytön luotettavuus voi heikentyä. Kohtuullisuus ja humanisuus ovat erityisen tärkeitä rangaistuksen täytäntöönpano-oikeuden vanhentumisessa, ja ne korostavat vanhentumisen merkitystä oikeudenmukaisuuden ja inhimillisyyden näkökulmasta. (Korkka-Knuts ym. 2020, 449.)

3.1 Syyteoikeuden vanhentumisen ajan laskeminen

Syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisesta säädetään rikoslain 8. luvun 2 §:ssä. Pääsääntöisesti vanhentumisaika alkaa kulua rikoksen tekopäivästä. Syyteoikeuden vanhentumista koskevien säädösten soveltamisessa on erityisen tärkeää määrittää tarkasti rikoksen tekemisen ajankohta. Yleisesti ottaen lievät rikokset vanhentuvat nopeammin kuin vakavat rikokset. (Rikoslaki 8. § mom. 2.)

Jos rikoksen tunnusmerkistössä säädetään laiminlyönti rangaistavaksi, vanhentuminen alkaa siitä hetkestä, jolloin laiminlyöty teko olisi viimeistään pitänyt tehdä (Rikoslaki 8. § mom. 2). Aiemmin vanhentuminen käynnistyi vasta, kun oikeudellinen tila oli palautettu lain mukaiseksi. Mikäli rikolliseen tekoon liittyy lainvastaisen tilan ylläpitäminen (jatkuva rikos), vanhentumisaika alkaa vasta kyseisen tilan päättyessä. Jos rikoksen tunnusmerkistössä vaaditaan tietyn seurauksen syntymistä, vanhentumisaika lasketaan kyseisen seurauksen ilmenemispäivästä. Esimerkkejä tällaisista seurauksista ovat kuolema, vammautuminen, omaisuuden vahingoittuminen ja taloudellinen vahinko. Tämä säännös ei kuitenkaan koske vaarantamisrikoksia. Osallisuuden osalta syyteoikeuden vanhentuminen alkaa samana päivänä kuin pääteon syyteoikeuden vanhentuminen. (Tolvanen 2006, 361–362.)

3.2 Syyteoikeuden vanhentumisen ajan katkeaminen

Syyteoikeuden vanhentumisen ajan katkeamisesta säädetään rikoslain 8. luvun 3 §:ssä. Syyteoikeuden vanhentuminen katkeaa, kun syytetylle on annettu haaste laillisesti tiedoksi tai kun häntä vastaan on esitetty rangaistusvaatimus hänen henkilökohtaisesti läsnä ollessaan oikeudenkäynnissä. (Rikoslaki 8. § mom. 3.) Olennaista ei ole se, milloin syyte on laadittu tai saapunut tuomioistuimeen, vaan se, milloin epäilty on todistettavasti saanut tiedon vaatimuksesta. Säännöksistä ilmenee, että rangaistusvaatimus voidaan esittää vasta oikeudenkäynnin aikana. (Boucht & Frände 2019, 176.)

Syytetyn oikeusturvan varmistamiseksi on tärkeää selkeästi määritellä ne tavat, joilla syyteoikeuden vanhentuminen voidaan katkaista. Vanhentumista

koskevat säännökset myös rajoittavat syyttäjän mahdollisuuksia muuttaa syytettä oikeudenkäynnin aikana. (Tolvanen 2006, 362.) Esimerkiksi syytteen nostaminen, joka myöhemmin jää tutkimatta tai jossa syyte peruutetaan, ei katkaise syyteoikeuden vanhentumista (Rikoslaki 8. § mom. 3). Lisäksi syyttäjän päätös olla antamatta rangaistusmääräystä rinnastetaan syytteen peruuttamiseen, eikä sekään keskeytä vanhentumista (Tolvanen 2006, 363).

Esimerkkitapaus: Turun hovioikeuden ratkaisu 30.4.2009/1091

Asiassa käsiteltiin liikenneturvallisuuden vaarantamista koskevaa syytettä, jossa vastaajaa syytettiin ylinopeuden ajamisesta ja keltaisen sulkuviivan ylittämisestä Hangossa 30.8.2005. Syyttäjä vaati rangaistusta liikenneturvallisuuden vaarantamisesta, mutta vastaaja kiisti syytteen vedoten syyteoikeuden vanhentumiseen. Vastaajalle oli annettu rangaistusvaatimus tiedoksi tapahtumapaikalla, mutta hän vastusti sitä. Tämän jälkeen syyttäjä toimitti haastehakemuksen kärjäoikeuteen, joka antoi sen tiedoksi vastaajalle 28.11.2007. Kärjäoikeus hylkäsi syytteen, koska syyteoikeus oli vanhentunut rikoslain 8. luvun mukaisesti. Kärjäoikeuden mukaan rangaistusvaatimuksen tiedoksianto ei katkaissut syyteoikeuden vanhentumista, koska rangaistusmääräysmenettely ei ollut enää relevantti, kun syyttäjä vei asian oikeuteen. Hovioikeus vahvisti kärjäoikeuden ratkaisun. Syytetyn oikeusturvan vuoksi syyteoikeuden vanhentumisen katkaisevat toimet on määriteltävä tarkasti laissa ja tässä tapauksessa syyteoikeus oli vanhentunut ennen kuin syyte annettiin tiedoksi. Valtio veloitettiin korvaamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut molemmissa oikeusasteissa. (Turun hovioikeus 30.4.2009/1091.)

3.3 Syyteoikeuden vanhentumisen ajan jatkaminen

Hallituksen esityksessä 45/2001 ehdotettiin rikoslain 8. luvun uudistamista vanhentumissääntöjen osalta. Esityksessä ehdotettiin mahdollisuutta syyteoikeuden vanhentumisen jatkamiselle. Tämä jatkaminen koskee ainoastaan rikoksia, jotka on tehty lainuudistuksen voimaan tultua, eli 11. huhtikuuta 2003 jälkeen. (HE 45/2001.) Syyteoikeuden vanhentumisaikaa voidaan jatkaa keran vuodella seuraavissa tapauksissa:

- rikoksen esitutkinta edellyttää erityisiä ja aikaa vieviä toimenpiteitä, minkä vuoksi tutkinta olisi vanhentumisajan päättyessä vielä selvästi kesken,
- rikos on tullut esitutkintaan huomattavan myöhään,
- vastaaja pakoilee, jolloin haastetta ei todennäköisesti ehditä toimittaa ennen vanhentumisajan päättymistä ja jatkaminen on erittäin tärkeän yleisen edun mukaista. (Rikoslaki 8. § mom. 4.)

Ensimmäinen peruste liittyy tilanteisiin, joissa esitutkinta edellyttää erityisiä ja aikaa vieviä tutkintatoimenpiteitä. Lain esitöissä esimerkkeinä tällaisista toimenpiteistä mainitaan tutkimukset, jotka vaativat teknistä, lääketieteellistä tai muuta erityisasiantuntemusta. (Tolvanen 2006, 363–364.)

Toinen vaihtoehtoinen peruste vanhentumisajan jatkamiselle on, että rikos on tullut esitutkintaan poikkeuksellisen myöhään. Säännöstä voi Tolvasen (2006) mukaan tulkita myös siten, että rikos on kyseisen epäillyn osalta tullut esitutkintaan vasta siinä vaiheessa, kun poliisilla on ollut syytä epäillä häntä. Jos rikos on saapunut esitutkintaan ajoissa, mutta esitutkinnan viivästymisen vuoksi syyteharkinta käynnistyy vasta juuri ennen syyteoikeuden vanhentumista, vanhentumisaikaa ei voida pidentää (Tolvanen 2006, 364).

Kolmas peruste koskee tilannetta, jossa vastaaja pakoilee oikeudenkäyntiä, mutta se ei sovellu esitutkintaa välttelevään epäiltyyn. Tämä säännös on lisätty lakiin, jotta varmistettaisiin seuraamusjärjestelmän uskottavuus. Uskottavuus voisi kärsiä, jos vakavan rikoksen tekijä voisi välttyä syytteeltä välttelemällä haastemiestä. Huomiota ovat herättäneet tapaukset, joissa syytetty on lähtenyt ulkomaille ennen kuin haaste on ehditty toimittaa. Tavallinen ulkomaanmatka ei kuitenkaan ole pakoilua. Syyttäjän on pystyttävä osoittamaan, että vastaaja on lähtenyt ulkomaille välttääkseen haasteen. Tällä on merkitystä erityisesti silloin, jos vastaaja tiesi haasteen olevan tulossa. Jos vastaaja on jo ennen ulkomaille lähtöään vältellyt haastemiestä, voidaan katsoa, että hän pakoilee haastetta. Syyttäjän on esitettävä oikeudelle haastemiehen selvitys pakoilusta. (Tolvanen 2006, 364.)

Lisäksi mainitaan, että syyteoikeuden vanhentumista voidaan jatkaa vain, jos siihen on erittäin tärkeä yleinen etu. Tämä kriteeri sulkee pois mahdollisuuden jatkaa vanhentumisaikaa vähäisissä rikoksissa. Erittäin tärkeä yleinen etu tarkoittaa, että ainakin vakavat rikokset sekä julkisen vallan väärinkäyttöön liittyvät rikokset tulee saada oikeuden käsiteltäviksi, vaikka rikoksesta olisi kulunut pitkä aika. Jos syyteoikeus näissä tapauksissa vanhentuisi, se voisi merkittävästi heikentää rikosoikeusjärjestelmän uskottavuutta. (Tolvanen 2006, 364.)

Syyttäjän ja poliisin esitutkintayhteistyöhön liittyy syyteoikeuden vanhentumisaajan jatkaminen rikoslain 8. luvun 5. §:n nojalla, jossa säädetään menettelystä vanhentumisaajan pidentämisessä. Kyseisen lainkohdan mukaan esitutkintaviranomaisilla ei ole toimivaltaa pyytää tuomioistuimelta syyteoikeuden vanhentumisaajan jatkamista. Hakemuksen voi tehdä ainoastaan syyttäjä tai asianomistaja, mikäli hänellä on oikeus ajaa syytettä kyseisestä rikoksesta. (Vuorenperä 2007, 139.)

Esimerkkitapaus: Helsingin hovioikeuden ratkaisu 7.10.2010/3262

Asiassa käsiteltiin 13.7.2010 syyttäjän pyyntöä jatkaa syyteoikeuden vanhentumisaikaa markkinointirikosta koskevassa asiassa. Syyttäjä vaati, että ajalla 1.1.2007–23.7.2009 tehdystä rikoksesta epäiltyjen osalta vanhentumisaika pidennetään kahdesta vuodesta kolmeen vuoteen, koska esitutkinta oli vaatinut erityisiä, aikaa vieviä toimenpiteitä ja rikos oli tullut tutkintaan poikkeuksellisen myöhään. Käräjäoikeus hylkäsi syyttäjän pyynnön. Päätöksessä todettiin, että esitutkinta ei ollut tullut poikkeuksellisen myöhään, sillä se oli aloitettu rikoksen tekoaikana. Lisäksi tutkinta ei ollut ollut selvästi keskeneräinen vanhentumisaajan päättyessä. Markkinointirikos ei ollut vakava rikos, eikä asianomistajien kärsimät vahingot olleet poikkeuksellisen suuria, joten erittäin tärkeä yleinen etu ei edellyttänyt vanhentumisaajan jatkamista. Hovioikeus vahvisti myöhemmin käräjäoikeuden päätöksen 7.12.2010, eikä muuttanut ratkaisua. Tapauksessa korostettiin, että syyteoikeuden vanhentumisaajan jatkaminen on poikkeuksellinen toimenpide, joka edellyttää erityisiä tutkintatoimenpiteitä tai rikoksen poikkeuksellisen myöhäistä ilmituloa. Lisäksi erittäin tärkeän yleisen edun tulee vaatia jatkamista, mikä tässä asiassa ei täytynyt. (Helsingin hovioikeus 7.10.2010/3262.)

3.4 Rikosten keskinäinen yhteys

Rikosten välinen yhteys rangaistuksen mittaamisessa tarkoittaa, että kun tuomitaan useista rikoksista yhtä aikaa, näiden rikosten keskinäinen suhde vaikuttaa yhteiseen rangaistukseen. Tämä yhteys voi ilmetä esimerkiksi siten, että rikokset on tehty samalla teolla tai ovat osa samaa rikossarjaa. Aiemmin rikoslaki erotteli eri konkurrenssimuotoja, kuten ideaalikonkurrenssin ja jatkettun rikoksen, mutta nykyään rikosten yhteys voi olla monimuotoisempi ja käsittää erilaisia rikosten välisiä suhteita, kuten toisen rikoksen edistäminen tai suunnitelmallisuus. (Ketola s.a.)

Vaikka kilpailumuotojen erottelusta on luovuttu, niiden taustalla olevat periaatteet vaikuttavat edelleen siihen, miten rangaistusta mitataan. Nykyisessä laissa rikosten yhteys voi johtaa joko ankarampaan tai lievempään rangaistukseen kuin aikaisemmin, sillä rangaistuksia ei enää sidota tiukasti tiettyihin sääntöihin. Sen sijaan rangaistuksen tulisi olla oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten vakavuuteen ja niiden väliseen yhteyteen. (Ketola s.a.)

Rikosten välinen yhteys voi olla löyhä, jos eri rikokset sattuvat samaan oikeudenkäyntiin tai tiiviimpi, jos ne ovat osa samaa rikossarjaa tai ne on tehty peräkkäin lyhyin väliajoin. Äärimmillään yhteys on, kun peräkkäiset teot katsotaan yhdeksi rikokseksi, kuten esimerkiksi silloin, kun maksuvälinettä käytetään luvattomasti useita kertoja, mutta ne tuomitaan yhtenä maksuvälinepetoksena. (Ketola s.a.)

3.4.1 Rikosten välinen yhteys lieventämisperusteena

Jatkettua rikosta ja ideaalikonkurrenssia vastaavissa tilanteissa rangaistukset ovat yleensä lievempiä kuin reaalikonkurrenssissa arvioituissa tapauksissa. Rangaistusta mitattaessa noudatetaan periaatetta, jossa tekojen läheinen yhteys johtaa lievempään rangaistukseen, kun taas jos rikokset ovat erillisempiä, rangaistus on ankarampi. Vakavuutta arvioitaessa huomioidaan erityisesti se, kuinka erillisiä rikokset ovat päätöksenteon ja teon motivaation suhteen, sekä

niiden ajallinen, paikallinen ja laadullinen yhteys. Lisäksi tarkastellaan, kohdistuvatko rikokset eri uhreihin, erityisesti silloin, kun kyse on vakavista henkilökohtaisista oikeuksista, kuten hengestä, terveydestä tai vapaudesta. Jos rikokset kohdistuvat eri uhreihin tai eroavat merkittävästi toisistaan, rangaistus on yleensä ankarampi. (Ketola s.a.)

Lievempi rangaistus voi kuitenkin tulla kyseeseen tilanteissa, joissa rikokset liittyvät toisiinsa, esimerkiksi rikoskierteessä, tai silloin, kun toinen rikos on tehty edistämään tai salaamaan toista. Jos rikosten välinen yhteys on löyhä, rangaistus voidaan arvioida niin, että ankarimpaan rangaistukseen lisätään kolmasosa muiden rikosten tuomioista. Tämä noudattaa aiempaa rangaistusten yhdistämiskäytäntöä. (Ketola s.a.)

3.4.2 Rikosten välinen yhteys koventamisperusteena

Rikosten välinen yhteys voi myös johtaa rangaistuksen koventamiseen. Tämä on katsottu olevan perusteltua erityisesti silloin, kun rikollinen toiminta osoittaa suunnitelmallisuutta tai liittyy järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Esimerkiksi hallituksen esityksessä on todettu, että ideaalikonkurrenssia koskeva mittaamistapa, jossa ankarin rikoksista tuomittava rangaistus otetaan pohjaksi ja muut rikokset huomioidaan korottavina tekijöinä, ei aina sovi kaikkiin tapauksiin. Tällainen tilanne on silloin, kun esimerkiksi kuolemantuottamus liittyy läheisesti toiseen rikokseen, kuten törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen. Näissä tapauksissa rikokset täytyy arvioida kokonaisuutena, eikä niitä voida tarkastella erillisinä tapahtumina. (Ketola s.a.)

Liikenneonnettomuustapauksissa, joissa rattijuopumus tai liikenneturvallisuuden vaarantaminen johtaa kuolemaan, on jo pitkään katsottu, että rikoksia ei voida arvioida irrallisina, vaan ne muodostavat yhden kokonaisuuden. Tällaisissa tilanteissa rangaistus voi olla enemmän kuin yksittäisten rikosten tuomioiden summa, koska ne liittyvät oleellisesti toisiinsa. (Ketola s.a.)

Rikoslain mukaan yhteistä rangaistusta määrättäessä ei tarvitse noudattaa tarkkaa kaavaa, jossa muihin rikoksiin lisätään tietty osa ankarimmasta ran-

gaistuksesta. Sen sijaan oikeudenmukainen yhteinen rangaistus on määriteltävä koko rikoskokonaisuuden perusteella. Tämä mahdollistaa sen, että yhteinen rangaistus voi olla suurempi kuin mitä yksittäisistä rikoksista erikseen tuomittavat rangaistukset olisivat. (Ketola s.a.)

4 RIKOSOIKEUDELLISEN VANHENTUMISEN MUOTOJA

Rikosoikeudellisen vanhentumisen käsitteeseen liittyy useampia muotoja kuin pelkästään syyteoikeuden vanhentuminen, jota tarkastelemme tarkemmin tässä opinnäytetyössä. Vanhentumisen ilmiö voidaan jakaa kolmeen eri muotoon. Ensimmäinen näistä koskee oikeutta vaatia rangaistusta ja tätä kutsutaan syyteoikeuden vanhentumiseksi. Toinen, joka määrittää aikarajan rikoksen tekemisen ja rangaistuksen tuomitsemisen välille, tunnetaan rangaistuksen tuomitsemisen estävänä vanhentumisena tai tuomitsemisvanhentumisena. Kolmas koskee aikaa, joka saa kulua rangaistuksen tuomitsemisen ja sen täytäntöönpanon välillä, ja tätä kutsutaan tuomitun rangaistuksen raukeamiseksi tai rangaistuksen täytäntöönpano-oikeuden vanhentumiseksi. (Korkka-Knuts ym. 2020, 449.)

4.1 Tuomitsemisvanhentuminen

Tuomitsemisvanhentumisella on kaksi keskeistä kohtaa. Ensimmäinen kohta määrittelee sen ajan, jonka kuluessa rikoksesta on annettava tuomio teon tapahtumispäivästä lukien. Rikoslaki jakaa rikokset neljään eri ryhmään vanhentumisajan perusteella. (Rikoslaki 8. § mom. 6.) Erityisen vakavat rikokset, joista seuraamuksena voi olla elinkautinen vankeus, muodostavat oman ryhmänsä, ja näissä tapauksissa oikeus tuomita ei ole sidottu siihen, kuinka kauan asia on ollut käsiteltävänä tuomioistuimessa (Korkka-Knuts ym. 2020, 458).

Toinen ryhmä kattaa rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on yli kahdeksan vuoden vankeus. Näissä tapauksissa tuomio on annettava 30 vuoden kuluessa rikoksen tekopäivästä. Kolmanteen ryhmään kuuluvat rikokset, joissa ankarin rangaistus on yli kaksi vuotta mutta enintään kahdeksan vuotta vankeutta. Näissä tapauksissa rangaistus on tuomittava 20 vuoden sisällä teon

tapahtumisesta. Viimeiseen ryhmään kuuluvat lievemmat rikokset, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Näissä tapauksissa rangaistus on tuomittava 10 vuoden kuluessa rikoksen tekopäivästä. (Korkka-Knuts ym. 2020, 458.)

4.2 Rangaistuksen täytäntöönpano-oikeuden vanhentuminen

Vaikka syyteoikeuden vanhentuminen keskeytyisi ja täytäntöönpanokelpoinen vankeusrangaistus tuomittaisiin määräajassa, itse rangaistuksen täytäntöönpanossa voi silti ilmetä haasteita. Elinkautinen vankeusrangaistus on kuitenkin poikkeus, sillä sen täytäntöönpano ei koskaan raukea. (Korkka-Knuts ym. 2020, 460.) Sama koskee myös määräaikaisia vankeusrangaistuksia, jos ne on tuomittu joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, sotarikoksesta tai törkeästä sotarikoksesta. Muut määräaikaiset vankeusrangaistukset sen sijaan raukeavat asteittain, perustuen tuomitun rangaistuksen pituuteen. (Rikoslaki 11. § mom. 1–3, 4, 4a, 5–6.)

Oikeus tuomita rikoksesta, josta ankarin rangaistus on elinkautinen vankeus, ei siis vanhennu. Muissa rikoksissa vanhentumisajat ovat lyhyempiä. Rangaistusta muusta rikoksesta ei voida tuomita, jos rikoksen tekopäivästä on kulunut:

- 30 vuotta, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on yli kahdeksan vuoden määräaikainen vankeus,
- 20 vuotta, jos ankarin rangaistus on vankeutta yli kaksi vuotta, mutta enintään kahdeksan vuotta,
- 10 vuotta, jos ankarin rangaistus on enintään kaksi vuotta vankeutta tai sakkoa,
- lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista ei saa tuomita rangaistusta, jos yllä mainittu määräaika on kulunut umpeen ja 10 vuotta on kulunut siitä, kun asianomistaja on täyttänyt 28 vuotta. (Tolvanen 2006, 366.)

Rangaistus raukeaa, jos tuomio ei ole tullut täytäntöönpanokelpoiseksi ennen kuin edellä mainitut määräajat ovat kuluneet umpeen. Jos käräjäoikeus on

langettanut rangaistuksen, mutta määräaika ehtii täytyä ennen kuin hovioikeus antaa päätöksensä, hovioikeus toteaa käräjäoikeuden antaman rangaistuksen rauenneeksi. Tässä tilanteessa hovioikeus ei arvioi käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta. Jos käräjäoikeus on puolestaan hylännyt syytteen, syyttäjä on valittanut hovioikeuteen ja määräaika ehtii kulua umpeen ennen hovioikeuden päätöstä, hovioikeus hylkää syytteen vanhentuneena. (Tolvanen 2006, 366.)

4.3 Rangaistusten ja seuraamusten täytäntöönpanon raukeaminen ja vanhentuminen

Sakon muuntorangaistus raukeaa, ellei sen täytäntöönpano ole käynnistynyt kolmen vuoden kuluessa lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä (Rikoslaki 8. § mom. 10). Yhdyskuntapalvelurangaistus raukeaa samalla tavalla kuin sitä vastaava vankeusrangaistus. Yhdyskuntapalvelua voidaan määrätä enintään kahdeksan kuukauden mittaisen vankeusrangaistuksen sijasta. Tämän vuoksi yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano on aloitettava viiden vuoden sisällä lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä. (Tolvanen 2006, 367.)

Sakkorangaistus ja uhkasakko raukeavat, jos tuomittu kuolee. Jos ulosmittaus on kuitenkin suoritettu ennen kuolemaa, täytäntöönpano voidaan saattaa loppuun ulosmitatun omaisuuden osalta. Jos menettämisseuraamuksesta vastuussa oleva henkilö kuolee, seuraamus voidaan periä kuolinpesän varoista, ellei se olisi kohtuutonta. Kuolinpesän osakkailta on oikeus kolmen kuukauden kuluessa ulosmittauksen tai valtion haltuunoton jälkeen pyytää oikeusasteen tarkastelua, jotta selvitetään, onko täytäntöönpano kohtuullinen. (Rikoslaki 8. § mom. 16.)

5 TOIMEKSIANTAJANA KYMENLAAKSON KÄRÄJÄOIKEUS

Kymenlaakson käräjäoikeus on yksi Suomen käräjäoikeuksista, joka toimii osana maan oikeuslaitosta. Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Kouvola, Kotka, Hamina, Miehikkälä ja Virolahti. Päätoimipaikkana toimii Kouvola. Käräjäoikeuden keskeisinä tehtävinä on käsitellä sekä rikos- että riita-asioita, mutta lisäksi sen vastuulle kuuluu erilaisten hakemusasioiden käsittely, kuten velkajärjestelyt ja perintöasiat. Summaarisissa velkomusasioissa

sen toimivalta ulottuu kaikkiin Itä-Suomen hovioikeuspiirin kuntiin. Käräjäoikeutta johtaa laamanni ja sitä tukee johtoryhmä. Organisaatio jakautuu hallinto-osastoon, kahteen lainkäyttöosastoon ja tiedoksiantoyksikköön. (Kymenlaakson käräjäoikeus toimintakertomus 2023 s.a.)

Käräjäoikeus toimii ensimmäisenä oikeusasteena. Sen tekemistä rikosasioiden ratkaisuista voi valittaa hovioikeuteen. Käräjäoikeus toimii tiiviissä yhteistyössä muiden viranomaisten, kuten poliisin ja syyttäjälaitoksen, kanssa, jotta oikeusprosessit etenisivät sujuvasti ja oikeudenmukaisesti. Käräjäoikeuden tuomarit ja muu henkilökunta ovat oikeusalan ammattilaisia, jotka vastaavat siitä, että oikeudenkäynnit tapahtuvat lain mukaisesti ja että osapuolia kohdellaan tasapuolisesti. (Kymenlaakson käräjäoikeus toimintakertomus 2023 s.a.)

Toimiessaan opinnäytetyön toimeksiantajana Kymenlaakson käräjäoikeus tarjoaa meille opiskelijoille erinomaisen tilaisuuden syventyä syyteoikeuden vanhentumiseen liittyviin juridisiin kysymyksiin ja oikeuslaitoksen käytännön toimintaan. Kymenlaakson käräjäoikeus mahdollistaa ajankohtaiset ja käytännönläheiset tutkimusaiheet, joilla on keskeinen merkitys oikeuslaitoksen arjessa. Tämä yhteistyö tarjoaa meille opiskelijoina mahdollisuuden yhdistää syyteoikeuden vanhentumiseen liittyvää teoreettista tietoa käytännön kokemukseen, mikä tukee niin akateemisen kuin ammatillisen osaamisen kehittymistä. Lisäksi yhteistyö avaa arvokkaita näkökulmia julkisen sektorin toimintaan ja sen vaikutuksiin yhteiskunnassa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa hyödynnetään aiempaa tutkimus- ja oikeuskirjallisuutta sekä tutkimusta varten toteutettuja asiantuntijoiden haastatteluja. Tarkoituksena on kerätä monipuolista ja syvällistä tietoa syyteoikeuden vanhentumisen vaikutuksista erityisesti rikoksen uhrien oikeuksiin ja rikoksentekijöiden vastuuseen. Asiantuntijahaastattelut tarjoavat käytännön näkökulmia ja täydentävät olemassa olevaa aineistoa. Lisäksi tutkimuksessa pyritään tunnistamaan keinoja, joilla syyteoikeuden vanhentumista ja sen aiheuttamia ongelmia voitaisiin mahdollisesti ehkäistä.

6.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa hyödynnetään monipuolisia tutkimusmenetelmiä, jotta tutkimus saavuttaa syvällisemmän ymmärryksen käsiteltävästä aiheesta. Koska tutkimuksen tarkasteltava aihe liittyy oikeudellisiin kysymyksiin, tutkimus edellyttää myös oikeudellisen aineiston hyödyntämistä. Oikeudellinen aineisto tarjoaa faktapohjaa ja tukee tutkimusta erityisesti lainsäädännön ja oikeuskäytännön osalta.

Tutkimusmenetelmänä käytetään kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, joka keskittyy monenlaiseen tekstiaineistoon. Tällainen aineisto voi olla peräisin sekä tutkijalta että muista lähteistä (Kaari s.a.). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa hyödynnämme erityisesti oikeuskirjallisuutta, joka edustaa oikeudellista lähestymistapaa ja antaa syvemmän ymmärryksen syyteoikeuden vanhentumisesta käsitteenä. Myös muita kvalitatiivisia menetelmiä, kuten erilaisia dokumentteja ja aikaisempia haastatteluita hyödynnetään. Lisäksi olemme toteuttaneet tutkimuksen yhteydessä asiantuntijahaastatteluja. Asiantuntija on keskeinen tekijä valmistelussa ja päätöksenteossa tai ainakin henkilö, joka on voinut seurata prosessia läheltä (Alastalo ym. 2017).

Asiantuntijahaastattelut muodostivat loogisen jatkumon tutkimukselle, sillä saatavilla ollut tieto syyteoikeuden vanhentumisesta sekä sen vaikutuksista uhrin oikeuksiin ja rikosentekijän vastuuseen oli rajallista. Haastatteluilla pystyttiin keräämään lisää tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastattelut toteutettiin siten, että kysymyksiä syyteoikeuden vanhentumisesta esitettiin täysin peruslähtökohdista ja jatkettiin sitten spesifimpiin kysymyksiin.

6.2 Aineistonhankinta

Aineistonhankinta oli yksi merkittävimmistä tehtävistä onnistunutta opinnäytetyötä varten, sillä valmiita haastatteluja syyteoikeuden vanhentumisesta ja sen vaikutuksista ei juurikaan ollut saatavilla. Syyteoikeuden vanhentumisesta käsitteenä oli tehty aiemmin opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia, joita pystyimme hyödyntämään aiheen teoriaosuudessa. Näissäkin tutkimuksissa oli

käynyt ilmi, että aihe on laaja ja sitä kannattaa rajata, jos aiheen tutkiminen lähempää kiinnostaa. Tästä syystä opinnäytetyö rajautui syyteoikeuden vanhentumisen vaikutuksiin rikoksen uhrin oikeuksien ja rikosentekijöiden vastuun kontekstissa. Aiemmat tutkimukset ovat lähestyneet aihetta eri näkökulmista: osa on painottanut poliisin ja tutkinnanjohtajien rooleja rikosprosessissa, kun taas toiset ovat tarkastelleet laajemmin resurssien riittävyttä ja syyteoikeuden vanhentumisen vaikutuksia rikosprosessin kokonaisuuteen. Vaikka nämä opinnäytetyöt ja pro gradu -tutkielmat ovat tehty vuosina 2019–2023, ne ovat yhä ajankohtaisia ja relevantteja tutkimuksia. Aineistot eivät ole vanhentuneita, mutta tutkimusten laajuus ja painopisteet vaihtelevat. Nämä työt tukevat omaa tutkimustamme ja osoittivat samalla, että aiheessa on edelleen tilaa syvemmälle tutkimukselle.

Aineiston kartuttamisessa toimeksiantajalla oli keskeinen rooli, sillä he auttoivat materiaalin hankinnassa. Keräsimme tietoa yksittäisten viranomaishaastatteluiden avulla. Haastattelut toteutettiin sähköpostitse aluesyyttäjä Pasi Pälsin ja rikoskomisario Nina Hietasen kanssa. Päädyimme haastatteluihin, sillä syyteoikeuden vanhentumisesta ja sen vaikutuksiin liittyvää tietoa erityisesti poliisin ja syyttäjän näkökulmasta oli saatavilla hyvin vähän. Erityisesti kaipa-simme lisätietoa vastuusta syyteoikeuden vanhentumisesta, viranomaisten resursseista, rikoksen uhrin oikeuksien huomioimisesta syyteoikeuden vanhentumisen yhteydessä ja rikosentekijän vastuusta syyteoikeuden vanhentumisessa. Nämä olivat keskeisiä kysymyksiä, joihin pyrimme saamaan vastauksia haastattelujen kautta.

Haastatteluun perustuvassa tutkimuksessa sopivan aineiston riittävyden määrittely perustuu tutkimusongelmaan, tutkimuksen tavoitteisiin ja kohderyhmään. Koska haastattelututkimuksen tavoitteena on usein syvälinen ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä, aineisto valitaan niin, että se edustaa olennaisia näkökulmia ja monimuotoisuutta tutkimusongelman kannalta. Aineiston riittävyttä tarkastellaan laadullisesti, ottaen huomioon tutkimuksen tavoitteet ja kysymykset. Tärkeintä on, että aineisto mahdollistaa tutkimusongelman ratkaisemisen ja tarjoaa monipuolisen kuvan ilmiöstä. (Hyvärinen ym. s.a.) Laadulli-

sessä tutkimuksessa osallistujiksi valitaan henkilöt, joilla on syväallinen ymmärrys tutkittavasta aiheesta. Osallistujien määrä pidetään usein pienenä, jotta voidaan keskittyä olennaisiin havaintoihin ja ilmiön syvempään tarkasteluun. Aineiston laadulla on keskeinen merkitys ja tutkimuksessa painotetaan laatua määrän sijasta. (Kylmä ym. 2003.)

Opinnäytetyö perustuu jo olemassa oleviin lakeihin, tutkimustietoon ja kirjallisuuteen, joten tutkimuksen tavoitteena ei ole tuottaa varsinaisesti uutta tietoa. Sen sijaan työ keskittyy syventämään ymmärrystä ja analysoimaan aiempaa tietoa syyteoikeuden vanhentumisesta ja sen vaikutuksista sekä soveltamaan sitä. Tutkimus hyödyntää aikaisempia lähteitä ja aineistoja, ja sen tavoitteena on tarjota uusi näkökulma syyteoikeuden vanhentumisen vaikutusten tarkasteluun, eikä niinkään tuoda esiin täysin uusia tutkimustuloksia. On myös tärkeää huomioida, että aineistonkeruussa on hyödynnetty ainoastaan suomenkielisiä lähteitä, koska tutkimusaihe liittyy Suomen lainsäädäntöön. Kansainväliset lähteet eivät olisi olleet hyödyllisiä, sillä tutkimus keskittyy Suomen oikeusjärjestelmään, jolloin ne eivät olisi tarjonneet merkittävää lisäarvoa.

6.3 Aineiston analyysi

Analyysissä pyritään luomaan pienistä asioista jotakin suurempaa ja sukeltamaan aineiston pinnan alle. Tämä prosessi tunnetaan usein tulkintana tai analyysinä. Tässä yhteydessä on olennaista pohtia, mitä aineisto todella sisältää ja mitä se kertoo. Aineistoa tulisi tarkastella analyttisesti ja tulkita havaintoja sekä löydöksiä teorian ja oman ajattelun valossa. Analyysin päätavoitteena on lisätä aineiston informaatioarvoa. Tämän prosessin tueksi hyödynnetään malleja, joita aiempi tutkimus ja menetelmäoppaat tarjoavat. (Günther ym. s.a.)

Analyysin edetessä aineistoa käsitellään systemaattisesti teemoittain, jotta keskeiset ilmiöt ja niiden väliset suhteet tulevat näkyviksi. Tämä vaihe vaatii huolellista aineiston läpikäyntiä, sen jäsentelyä sekä kriittistä pohdintaa siitä, miten eri havainnot linkittyvät tutkimuskysymyksiin. Aineiston tulkinta perustuu sekä sen tarjoamaan tietoon, että tutkijan ennakko-oletuksiin ja teoreettisiin viitekehyksiin. Lisäksi pyritään löytämään uusia näkökulmia ja tulkintoja, jotka voivat tuoda esiin aiemmin huomiotta jääneitä merkityksiä. Lopullinen analyysi

yhdistää aineistosta nousevat löydökset laajempiin teoreettisiin ja yhteiskunnallisiin konteksteihin, mikä auttaa selittämään, mitä aineisto todella paljastaa tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tutkimuksen analyysimenetelmäksi valikoitui teemoittelu. Teemoittelussa pyritään tunnistamaan aineistosta tutkimusongelman kannalta keskeiset aiheet eli teemat (Eskola & Suoranta 2008, 174–180). Teemoittelu kuuluu laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmiin ja sitä voidaan pitää eräänlaisena sisälönanalyysin muotona (Tuomi & Sarajärvi 2018). Teemoittelu loi tutkimukseen selkeän rakenteen, joka paransi sekä tutkimustulosten luettavuutta että luotettavuutta. Tämä lähestymistapa auttoi hahmottamaan, miten eri asiantuntijat käsittelevät syyteoikeuden vanhentumista ja sen vaikutuksia oikeusjärjestelmään. Samalla se teki aineistosta helpommin käsiteltävän ja varmisti, että tutkimuksen keskeiset havainnot ja johtopäätökset välittyvät johdonmukaisesti.

Tässä tutkimuksessa kerätty aineisto on ollut alusta lähtien sähköisessä muodossa, joten sitä ei ole tarvinnut erikseen muokata tutkittavaan muotoon erityisin toimenpitein. Aineiston sähköinen tallennus on mahdollistanut sen tehokkaan käsittelyn ja analysoinnin ilman ylimääräisiä muuntamisvaiheita. Tämä on helpottanut esimerkiksi aineiston jäsentämistä, mikä puolestaan on nopeuttanut analyysiprosessia. Sähköinen muoto on lisäksi mahdollistanut aineiston helpon saatavuuden ja varmuuskopioinnin, joka vähentää riskiä tiedon katoamisesta tai vääristymisestä analyysin aikana. Lisäksi sähköinen muoto on mahdollistanut aineiston vertailun aiempiin tutkimuksiin ja dokumentteihin, joka on helpottanut laajempien johtopäätösten tekemistä. Tämän seurauksena analyysin avulla voidaan tuottaa syvällisempää ja monitasoisempaa ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä.

7 VASTUU SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMISESTA

Joka vuosi useita rikosasioita vanhenee, mikä herättää kysymyksen siitä, kuka oikeastaan on vastuussa siitä, että syyteoikeus ei vanhene? Vanhentumisaikojen päättymisen voi johtaa siihen, että rikosoikeudellinen vastuu lakkaa, mikä osaltaan korostaa tarkkaa sääntelyä ja valvontaa prosessissa. Kysymys

siitä, kuka kantaa vastuun syyteoikeuden vanhentumisesta ja sen seuraamisesta on tärkeää, sillä se liittyy sekä oikeuslaitoksen toimivuuteen, että uhrien oikeusturvaan.

Vastuu syyteoikeuden vanhentumisesta on oikeusprosessin edetessä usealla taholla. Tahot tekevät yhteistyötä varmistaakseen, että syyte ehditään nostaa ajoissa, ennen kuin rikos ehtii vanhentua. Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi (Suomen perustuslaki 21. § mom. 1). Valtion virkamieslain momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on myös noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. (Virkamieslaki 14. § mom. 1.)

7.1 Poliisin vastuu

Rikosasioiden seuranta on olennainen osa rikostutkinnan esimiestyötä ja sen tulisi tapahtua säännöllisin väliajoin poliisiyksikön sisällä. Tavoitteena on varmistaa, että rikostapaukset käsitellään asianmukaisesti ja saatetaan syyteharjintaan ennen syyteoikeuden vanhentumista. Tämä edistää tehtävien tasapuolista jakamista ja varmistaa, ettei esitutkinnassa synny tarpeetonta viivettä. On tärkeää, että rikosasian tutkintavastuut ovat selkeät ja poliisin järjestelmässä tehdyt merkinnät tutkinnanjohtajasta, tutkijasta sekä esitutkinnan etenemisestä pysyvät ajan tasalla. Lisäksi esitutkinnan vaiheista ja toimenpiteistä tehdään tiivistetyt kirjaukset tutkintailmoitukseen, mikä helpottaa seuranta, rikosten sarjoittamista ja syyteharkinnan toteutumista. (Rikosten esikäsittelytoiminta poliisissa s.a.)

Kun uusia rikosilmoituksia käsitellään, on tärkeää huomioida rikoksen teko- paikka sekä teon tunnusmerkistöön liittyvä rikosnimike ja sen vakavuus. Nämä tekijät vaikuttavat merkittävästi siihen, minkä yksikön vastuulle rikoksen tutkinta siirretään sekä siihen, kuinka kiireelliseksi ja tärkeäksi tutkinta arvioidaan. Tapauksen vanhenemisaika otetaan myös huomioon jo siinä vaiheessa,

kun rikosasia tulee poliisin tietoon. Poliisiyksikön tulee nimetä vastuutaho (kuten tutkintayksikkö, -ryhmä tai -toiminto), joka seuraa päivittäin sulkemattomia ilmoituksia ja varmistaa, että poliisin järjestelmään on lisätty ajantasaiset tiedot. (Rikosten esikäsittelytoiminta poliisissa s.a.)

Tutkinnanjohtajalle on tärkeää ilmoittaa kaikista rikoksen tutkintaan liittyvistä olennaisista muutoksista, kuten vakavuusarvioiden tai kiireellisyyden muuttumisesta, sekä mahdollisista siirroista toiseen poliisiyksikköön. Mikäli rikosilmoitus siirretään toiselle tutkinnanjohtajalle, tästä on viipymättä ilmoitettava myös vastaanottavalle tutkinnanjohtajalle. Kaikki muutokset tutkinnanjohtajassa, tutkijassa ja tutkintaryhmässä on päivitettävä ajantasaisesti poliisin Patja-järjestelmään. Jos tutkinnanjohtaja vaihtuu, yksikön- tai sektorinjohtaja huolehtii siitä, että uusi tutkinnanjohtaja nimetään. Jos tutkinnanjohtaja siirtyy pois tehtävästään, hänen tulee myös itse ilmoittaa esimiehelleen ryhmänsä tutkintatilanteesta. (Rikosten esikäsittelytoiminta poliisissa s.a.)

Rikosasioiden seuranta, erityisesti niiden, jotka ovat olleet avoinna yli kolme kuukautta tai olleet tutkinnassa yli 540 päivää, on tarkasti säänneltyä. Yli kolme kuukautta avoinna olleita rikosasioita seurataan vähintään kolmen kuukauden välein, eli neljä kertaa vuodessa, tutkinnanjohtajakohtaisesti. Rikosasiat, jotka ovat olleet tutkinnassa yli 540 päivää, tarkastetaan vähintään kahdesti vuodessa (6 kuukauden välein) tutkijakohtaisesti ja tarkastuksia tehdään myös silloin, kun tutkinnanjohtaja tai tutkija vaihtuu. Tarkastusten päätavoitteena on keskittyä pitkittyneisiin esitutkintoihin ja antaa tutkijoille tarvittavat ohjeet niiden saattamiseksi päätökseen ennen syyteoikeuden vanhentumista. Nämä määräajat ovat vähimmäisvaatimuksia, joiden sisällä tarkastukset on viimeistään suoritettava. Tarkastuksia ja seurantaa on myös mahdollista toteuttaa useammin, jos siihen on tarvetta. (Rikosten esikäsittelytoiminta poliisissa s.a.)

Tutkinnanjohtajan on huolehdittava, että tarkastukset tehdään määräajoin ja hän vastaa myös siitä, että avoimet tapaukset käydään läpi yhdessä ryhmänjohtajan ja tutkijan kanssa. Tutkinnanjohtajan tehtävänä on siis varmistaa, että esitutkinta ei viivästy tarpeettomasti eikä syyteoikeus pääse vanhenemaan,

kun tapaus on poliisin käsiteltävänä. (Rikosten esikäsittelytoiminta poliisissa s.a.)

Esimerkkitapaus: Rikosasian vanhentuminen esitutkinnassa

Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalaisen tarkastuskäynnillä Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren poliisilaitokselle toukokuussa 2013 havaittiin, että useiden rikosasioiden syyteoikeus oli vanhentunut esitutkinnan aikana ilman hyväksyttävää syytä. Apulaisoikeuskansleri otti asian omana aloitteenaan tutkitavaksi ja pyysi Poliisihallitukselta selvitystä. Tarkastuksen ja selvityksen perusteella ilmeni, että kuudessa rikosasiassa syyteoikeus oli päässyt vanhenemaan esitutkinnan viivästymisen vuoksi, ilman hyväksyttävää syytä. Lisäksi kolmessa tapauksessa asiat oli tosiasiallisesti päätetty vähäisyyden perusteella tai poliisin suullisella huomautuksella, mutta asiat olivat jääneet virheellisesti avoimiksi poliisin järjestelmään. Kahdessa tapauksessa syyteoikeus oli vanhentunut, koska asianosaisia ei etsintäkuulutuksista huolimatta tavoitettu ja tapaukset näkyivät avoimina poliisin järjestelmässä. (Valtioneuvoston oikeuskansleri s.a.)

Kolmessatoista tapauksessa esitutkinta oli tosiasiallisesti päättynyt, mutta poliisin asianhallintajärjestelmä ei ollut ajan tasalla. Tapaukset olivat rikosoikeudellisesti yksinkertaisia ja ne olisi voitu hoitaa joutuisasti, mutta syyteoikeus vanheni poliisin huolimattomuuden ja valvonnan laiminlyönnin seurauksena. Tutkinnanjohtaja on vastuussa siitä, että asiat käsitellään viipymättä ja niin, että syyteoikeus ei vanhene esitutkinnan viivästymisen takia. Poliisilaitoksen täytyy myös huolehtia tehokkaasta valvonnasta ja seurannasta, jotta esitutkinta etenee sujuvasti ja tiedot kirjataan asianmukaisesti. Apulaisoikeuskanslerin sijainen antoi neljälle poliisimiehelle huomautuksen vastaisen varalle ja kehotti laitosta parantamaan valvonta- ja koulutuskäytäntöjään, jotta esitutkinta suoritetaan jatkossa viipymättä ja jotta järjestelmät pidettäisiin ajantasalla. (Valtioneuvoston oikeuskansleri s.a.)

7.2 Yhteistyö poliisin ja syyttäjän välillä

Poliisi ja syyttäjä tekevät yhteistyötä rikosasian esitutkinnassa tapauskohtaisesti. Tavallisesti syyteoikeuden vanheneminen ei vaadi erillistä keskustelua syyttäjän ja poliisin välillä, sillä esitutkintojen oletetaan valmistuvan ajoissa. Jos kuitenkin syyteoikeuden vanheneminen on lähellä, tutkinnanjohtajan vastuulla on ilmoittaa tästä syyttäjälle. Tällöin he sopivat yhdessä aikataulusta, jonka puitteissa poliisin on saatava esitutkinta valmiiksi, jotta syyttäjällä on riittävästi aikaa suorittaa syyteharkinta. (Hietanen 2024.)

Jos kuitenkin syyteoikeus on vaarassa vanhentua, voi poliisi priorisoida esitutkinnassa käsiteltäviä asioita ja tehdä esitutkintalain (805/2011) 5. luvun 1 §:n mukaisen ilmoituksen syyttäjälle. Tämä mahdollistaa yhteistyön siten, että syyttäjä voi valmistautua ajoissa vanhenevan tapauksen edellyttämiin toimiin. Suurin osa epäillyistä rikoksista kuitenkin vanhentuvat poliisin käsittelyssä ilman, että syyttäjä saa niistä erillistä tietoa. Syyttäjällä ei kuitenkaan ole valvontaroolia poliisin toimintaan, eikä toimi esimiesasemassa poliisiin nähden, vaan syyteoikeuden vanhentuminen ja sen ehkäiseminen edellyttävät tahojen toimimista yhteistyössä. (Pälsi 2024.)

Syyttäjälaitoksessa käytettävä järjestelmä ilmoittaa, kun käsiteltävänä oleva tapaus on vanhentumassa. Järjestelmää on kuitenkin käytettävä aktiivisesti ja ilmoitukset koskevat aina yksittäistä asiaa. On kuitenkin huomioitava, että järjestelmä ei ole täysin aukoton. Esimerkiksi tilanteissa, joissa samaan tapaukseen liittyy useita rikosnimikkeitä, järjestelmä ilmoittaa vain, että jotakin on vanhentumassa ja ottaa huomioon vain aikaisimmin vanhentuvan teon. Tästä syystä syyttäjän on itse tarkistettava, mikä epäilty rikos tai mitkä rikokset ovat vanhentumisvaarassa. (Rikosuhripäivystys s.a.) Aluesyyttäjä Pasi Pälsin mukaan syyteoikeuden vanhentuminen kuuluu yleensä sen viranomaisen vastuulle, jonka käsittelyssä asia vanhenee. Arvioitaessa vanhentumista huomioidaan myös viranomaisen konkreettiset mahdollisuudet toimia, esimerkiksi tilanteissa, joissa asia siirtyy viranomaiselta toiselle vain päivää tai kahta ennen syyteoikeuden vanhentumista. (Pälsi 2024.)

8 VIRANOMAISTEN RESURSSIT

Monet saattavat virheellisesti olettaa, että syyteoikeuden vanhentuminen johdetaan pelkästään poliisin resursseista ja niiden puutteesta. On totta, että poliisin resursointi ja tehokkuus ovat keskeisiä rikosten selvittämisessä, mutta syyteoikeuden vanhentuminen on monimutkainen ilmiö, johon vaikuttavat useat tekijät. Rikosasian käsittely etenee useassa vaiheessa, joka tarkoittaa sitä, että useampi viranomainen hoitaa asiaa sen eri vaiheissa. Tämä taas tarkoittaa sitä, että rikosasia voi ruuhkautua niin syyttäjällä, poliisilla kuin käräjäoikeuksissakin, kun rikosasian käsittelijöitä on useampi taho.

8.1 Poliisin resurssit

Poliisin perustutkintaan varatut resurssit ovat vähentyneet vuodesta toiseen ja erilaiset vähennykset sekä resurssien uudelleenkohdentaminen alkavat näkyä perustutkinnan toiminnassa. Poliisin rahoitus nousee esiin vuosittain hallituksen budjettiriihen alla. Rikostutkinnan työmäärä voi kiistatta olla valtava, mutta samalla poliisin määrärahoja on viime vuosina jatkuvasti kasvatettu. (Teittinen 2022.) Poliisin tiedotteen mukaan yli 80 prosenttia rikostutkijoista kokivat työn kiireellisyyden lisääntyneen ja yli 15 prosenttia heistä raportoi viikoittaista tai päivittäistä työuupumusta (Salaspuro 2023).

Poliisin resurssit ovat ratkaisevan tärkeitä rikosten selvittämisessä. Riittävä ja oikein kohdennettu resursointi voi nostaa merkittävästi lainvalvonnan tehokkuutta ja parantaa rikosten ehkäisyä. Toisaalta resurssipula tai epäoptimaalinen resurssien jakautuminen voi aiheuttaa haasteita ja hidastaa rikosten ratkaisemista. Tämä hidastuminen taas voi puolestaan johtaa syyteoikeuden vanhentumiseen. (Lintunen & Matilainen 2023, 33.)

Resurssien hallinnoimiseksi Kaakkois-Suomen poliisi toteutti vuonna 2023 uudistuksia organisaatioonsa rikostutkinnan nopeuttamiseksi ja henkilöstön työsäjäksämisen parantamiseksi. Vuoden 2023 syksyllä perustettiin uusia, niin kutsuttuja pikatutkintaryhmiä. Muutosten taustalla oli tarve tehostaa rikosilmoitusten käsittelyä, sillä rikostutkinta-ajat ovat pidentyneet huomattavasti viime

vuosina. Keskimääräinen tutkinta-aika on kasvanut viiden vuoden aikana 140 vuorokaudesta 235 vuorokauteen. (Salaspuro 2023.)

Arkisten rikosten, kuten näpistysten ja vahingontekojen, käsittely vie suuren osan poliisin ajasta. Näitä rikoksia olisi kuitenkin mahdollista tutkia nopeasti ja tehokkaasti, samalla vapauttaen enemmän kapasiteettia suurempien rikoskonaisuuksien tutkinnalle. Uusien pikatutkintaryhmien odotetaan käsittelevän noin 20 prosenttia kaikista rikosilmoituksista vuositasolla. (Salaspuro 2023.) Pikatutkinnan tehtäviin kuuluvat pääasiassa rikosasiat, jotka voidaan käsitellä nopeasti syyttäjälaitoksen nopeutetussa menettelyssä tai hoitaa yksinkertaisilla toimenpiteillä, kuten yhdellä tai kahdella kuulustelulla (Tuomisto 2020).

8.2 Syyttäjän resurssit

Koronapandemian myötä myös syyttäjien resurssit ovat olleet erityisesti koe-tuksella. Vuoden 2019 alusta alkanut pandemia on pahentanut syyttäjien henkilöstöpulaa, mikä on vaikuttanut merkittävästi resurssien riittävyyteen. Tämä tilanne on johtanut siihen, että syyttäjät eivät ole kyenneet käsittelemään ratkaisemattomia asioita yhtä tehokkaasti kuin normaalisti, ja pandemian aiheuttamat lisähaasteet ovat kuormittaneet nykyisiä resursseja entisestään. Syyttä-jille ilmoitettujen rikosten määrä kasvoi tasaisesti 2000-luvun alkupuolella, mutta kääntyi laskuun vuoden 2007 jälkeen. Tilastokeskus lopetti syyttäjätilas-ton ylläpidon ja julkaisemisen vuonna 2015, joten saatavilla olevat tiedot ovat peräisin vuodelta 2013. Valtakunnansyyttäjän toimistosta saatujen asiantunti-janäkemysten mukaan pandemia on hidastanut rikosasioiden käsittelyä kai-killä oikeusjärjestelmän tasoilla: poliisissa, syyttäjillä ja käräjäoikeuksissa. Tämä on johtanut siihen, että syyttäjien nykyiset resurssit ovat olleet puutteel-liset suhteessa kasvaneeseen työmäärään ja käsiteltävien asioiden määrään. (Tyni 2023, 3, 30, 35.)

Aluesyyttäjä Pasi Pälsin mukaan resurssipulan ei kuitenkaan pidä antaa vai-kuttaa siihen, että syyteoikeus ehtii vanhentua ennen rikostapauksen käsitte-lyä. Resurssipulan takia vanhenemista lähestyvät tapaukset, joissa on edel-leen tutkintatoimia tehtävissä, tulee priorisoida. Pälsin mukaan syyteharkin-

nassa pyritään myös toimimaan siten, että vastaajan haastaminen oikeudenkäyntiin on mahdollista ennen syyteoikeuden vanhentumista. Tämä tarkoittaa, että syyttäjän on huolehdittava siitä, että syyte nostetaan riittävän ajoissa, jotta prosessiin kuuluva haastaminen ehditään tehdä ennen määräajan umpeutumista. Kuitenkin vireille pantujen syytteiden osalta yleisin syy syyteoikeuden vanhentumiselle on se, ettei vastaajaa saada tavoitettua haastettavaksi oikeudenkäyntiin ajoissa, mikä johtaa osaltaan siihen, että syyteoikeus ehtii vanhentua, vaikka syyte olisi jo nostettu. (Pälsi 2024.)

8.3 Käräjäoikeuden resurssit

Koronapandemia vaikutti osaltaan myös käräjäoikeuden resursseihin (Tyni 2023, 42). Vuonna 2023 tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytykset parantuivat taas merkittävästi. Tuomioistuinviraston ylijohtaja Riku Jaakkola totesi, että perusrahoitus on vihdoin saatu kuntoon ja käynnissä on useita keskeisiä hankkeita, jotka luovat erinomaiset edellytykset toiminnan kehittämiseksi. Käräjäoikeuksiin saapui vuoden aikana 575 845 asiaa, mikä on 64 130 enemmän kuin edellisellä vuonna. (Vuonna 2023 tuomioistuinlaitoksen... 2024.) Poliisin ja syyttäjän resurssit ja toimintatavat sekä lainsäädäntömuutokset ovat keskeisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat käsiteltävien asioiden määrään. Vuonna 2023 henkilöstöresurssipula tuomioistuinlaitoksessa oli seurausta pitkään jatkuneesta puutteellisesta perusrahoituksesta. Tämä henkilöstövaje on vaikeuttanut laitoksen toimintaa merkittävästi, mutta vuoden 2023 lisämäärärahoilla pyrittiin korjaamaan tilannetta ja parantamaan toimintaedellytyksiä. (Tuomioistuinlaitos... 2023, 37.)

9 RIKOKSEN UHRIN HAASTEET RIKOSPROSESSISSA

Rikoksen uhrin asema rikosprosessissa on ollut toistuvasti esillä oikeusjärjestelmän haasteita käsittelevissä tutkimuksissa ja selvityksissä. Erityisesti vakavien rikosten, kuten raiskausten, kohdalla uhrien oikeuksien toteutuminen ja rikostutkinnan viivästymiset ovat nousseet merkittäviksi ongelmiksi. (Teittinen 2022.)

Vuonna 2020 eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen nosti esiin poliisin laiminlyönnit raiskaustutkinnassa, mikä heijastaa laajempaa ongelmaa rikosprosessin hitaudessa ja uhrin oikeuksien puutteellisessa huomioimisessa, kun 16-vuotiaan raiskaustutkinnassa ei ollut edetty kahteen vuoteen, uhrin tiedusteluihin ei ollut vastattu eikä häntä ollut ohjattu tukipalveluiden piiriin. Ongelman laajuus saada oikeutta on tullut ilmi eri tutkimuksissa. (Teittinen 2022.)

Heini Kainulainen julkaisi vuonna 2014 tutkimuksen väkivaltarikosten käsittelystä rikosprosessissa. Vuonna 2020 Turun yliopisto julkaisi Daniela Alaattinoglund, Heini Kainulaisen ja Johanna Niemen tutkimuksen, jossa tarkasteltiin raiskausrikosten etenemistä rikosprosessissa. Samasta aiheesta julkaisi Amnesty Suomen-osasto vuonna 2019 selvityksen, joka perustui yli 300 viranomaisratkaisun tarkasteluun. Näissä tutkimuksissa nousevat esiin samankaltaiset ongelmat. Yksi keskeisistä on rikostutkintojen pitkittyminen. Tutkinnat venyvät usein huomattavasti ilman pätevää syytä, vaikka lain mukaan kaikki rikokset tulisi käsitellä ilman tarpeetonta viivytystä. Mitä nopeammin tutkinta suoritetaan, sitä todennäköisemmin tarvittavaa näyttöä saadaan. Pitkäkestoiset tutkinnat voivat myös heikentää rikoksesta epäillyn oikeusturvaa. Lisäksi muita ongelmia ilmenee. Rikostutkinnassa voi jäädä keskeistä näyttöä hankkimatta ja uhria saatetaan kohdella ennakkoluuloisesti. Uhrille ei myöskään aina varmisteta asianajajan apua. (Teittinen 2022.)

Kainulaisen mukaan raiskausrikosten kohdalla rikosprosessin tehottomuus näkyy jo tilastoissa. Viime vuosina vain noin joka viidennestä poliisin tietoon tulleesta raiskausrikosepäilystä on nostettu syyte. Kaikista rikosepäilyistä ei toki kuulukaan syntyä syytettä. On olemassa perättömiä ilmiantoja sekä tapauksia, joissa poliisi suorittaa perusteellisen tutkinnan, mutta asiaa ei kyetä selvittämään. On myös tilanteita, joissa syytteen nostamiseen tarvittavaa näyttöä ei saada. Kainulaisen mukaan 20 prosenttia on kuitenkin liian alhainen luku. (Teittinen 2022.)

9.1 Rikoksen uhrin oikeudet rikosprosessissa

Rikoksen uhrin oikeuksien huomioiminen rikosprosessissa on hyvin tärkeää. Uhrilla on oikeus saada kirjallinen vahvistus rikosilmoituksesta ja asianmukaista tukipalvelua, kuten sosiaalipäivystystä, sairaalahoitoa sekä fyysistä ja

psykkistä kuntoutusta. Hän voi myös saada oikeudellista apua rikosilmoituksen tekemisessä, kuulusteluissa ja oikeudenkäynnissä asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai muun oikeudenkäyntiavustajan avulla. (Oikeusministeriö 2021.)

Jos uhri on vaarassa altistua esimerkiksi pelottelulle, viranomaiset arvioivat suojelutarpeen yhdessä uhrin kanssa. Suojelutoimenpiteinä voivat olla näkösuoja, videoyhteys tai yleisön poissaolo. Uhrin kuulustelu voidaan myös tallentaa videolle, erityisesti, jos uhri on alle 18-vuotias. Yksityisyyden suojaamiseksi tuomioistuimien voi käsitellä asian ilman yleisön läsnäoloa ja salata asiakirjat tarpeen mukaan. Uhrin henkilöllisyys voidaan pitää salassa, esimerkiksi seksuaalirikoksissa. (Oikeusministeriö 2021.)

Uhrilla on oikeus vaatia korvauksia hänelle aiheutetuista vahingoista rikosasian käsittelyn aikana, kuten rikkoutuneesta omaisuudesta, lääke- ja lääkärikustannuksista sekä väkivallan aiheuttamasta kivusta ja henkisestä kärsimyksestä. Esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä voidaan käyttää suomea, ruotsia tai saamen kieltä ja muunkielisille uhrille järjestetään tulkkaus tarvittaessa. Uhri voi pyytää käännöstä keskeisistä asiakirjoista, ja käännös voidaan antaa suullisesti tai asiakirjasta voidaan laatia tiivistelmä. Uhrille on myös annettava tietoa rikosasian käsittelystä, tuomioistuin käsittelystä, sekä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän päätöksistä. (Oikeusministeriö 2021.)

9.2 Rikoksen uhrin oikeuksien huomioiminen syyteoikeuden vanhentumisen yhteydessä

Syyteoikeuden vanhentumisella on merkittäviä vaikutuksia rikoksen uhrin oikeuksiin ja mahdollisuuteen saada oikeutta. Kun rikoksen syyteoikeus vanhenee, viranomaisten toiminta asian selvittämiseksi päättyy. Tämä tarkoittaa, että mahdollisen vahingonkorvauksen hakeminen jää usein uhrin omalle vastuulle. Mikäli uhrin oikeuden saaminen liittyy toiveeseen syyllisen rankaisemisesta, vanhentumisen jälkeen tämä ei enää ole mahdollista. (Pälsi 2024.)

Rikoksen uhrin oikeusturvan varmistamiseksi syyttäjän on pyrittävä tekemään päätös syytteen nostamisesta riittävän ajoissa, jotta haaste voidaan antaa tiedoksi ennen vanhentumisajan umpeutumista. Jos syyttäjä ei päättää nostaa

syytettä, on tärkeää, että uhrille annetaan mahdollisuus nostaa syyte itse. Jos vanhentuminen kuitenkin tapahtuu ennen toimenpiteiden toteuttamista, uhrin mahdollisuudet oikeuden saamiseen vähenevät merkittävästi. Myös tilanteissa, joissa rikoksen uhri kokee jääneensä ilman oikeutta syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi, vaihtoehtoja on vähän. Syyttäjä ei voi tällaisessa tilanteessa enää jatkaa toimiaan, mutta uhri voi vaatia vahingonkorvauksia, jos oikeus siihen ei ole vanhentunut. (Pälsi 2024.)

Viranomaisten vastuulla on tiedottaa rikoksen uhrille syyteoikeuden vanhentumisesta. Tämä tapahtuu pääsääntöisesti kirjallisen päätöksen muodossa, joka lähetetään uhrille. Rikoksen uhrin oikeuksien turvaamiseksi ja syyteoikeuden vanhentumisen estämiseksi keskeisin toimenpide on rikosilmoituksen tekeminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Mitä nopeammin rikosilmoitus tehdään, sitä enemmän viranomaisilla on aikaa käsitellä tapaus ja toteuttaa tarvittavat tutkintatoimenpiteet ennen vanhentumisen umpeutumista. Ilmoituksen selkeys ja siinä esitettyjen todisteiden tarkkuus edistävät tutkintaa merkittävästi. Lisäksi on tärkeää, että rikoksen uhri tai hänen edustajansa osallistuvat aktiivisesti tutkintaan. Esimerkiksi esitutkintapyynnön yhteydessä tehtävä yhteistyö, kuten todistajaksi saapuminen, nopeuttaa prosessin etenemistä. Jos rikosilmoitus tehdään vasta vanhentumisajan lähestyessä loppuaan, viranomaisten mahdollisuudet käsitellä tapaus ajoissa heikentyvät huomattavasti, mikä voi johtaa syyteoikeuden vanhentumiseen ja uhrin oikeuksien vaarantumiseen. (Pälsi 2024.)

Syyteoikeuden vanhentumisajat ovat yleensä suhteutettu rikoksen vakavuuteen. Vaikka vanhentumisaikojen on katsottu turvaavan epäillyn oikeudet oikeudenmukaiseen puolustautumiseen, on tärkeää huomioida myös uhrin oikeudet. Joissakin vakavissa rikoksissa, kuten seksuaali- ja henkirikoksissa, syyteoikeuden vanhentumisaikoja on pidennetty tai poistettu kokonaan. Aluesyyttäjä Pasi Pälsin mielestä tappo voitaisiin kuitenkin rinnastaa murhaan vanhentumisajan osalta. (Pälsi 2024.)

Erityisesti seksuaalirikosten kohdalla uhrin saattaa olla vaikeaa ilmoittaa tapahtuneesta rikoksesta heti tapahtuman jälkeen. Tällaisissa tilanteissa syyte-

oikeuden vanhentuminen voi olla ongelmallista. Uhrien oikeuksien turvaamiseksi olisi tärkeää lisätä tietoisuutta ja tarjota tukea, jotta uhrin uskaltaisivat ilmoittaa rikoksista mahdollisimman varhain. (Pälsi 2024.)

Vahingonkorvausvaatimukset voidaan käsitellä erillään syyteoikeuden vanhentumisesta, mikä antaa uhrille mahdollisuuden hakea korvauksia jopa silloin, kun syyteoikeus on jo vanhentunut. Tämä on mahdollista, sillä vahingonkorvauslain mukainen vanhentumisaika on lievemmissä rikoksissa usein pidempi, kuin syyteoikeuden vanhentumisaika. Tämä järjestely tarjoaa uhrille ainakin osittain mahdollisuuden oikeudenmukaisuuden toteutumiseen syyteoikeuden jo vanhennuttua. (Pälsi 2024.)

10 RIKOKSENTEKIJÄN VASTUU SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMIS- SESSA

Syyteoikeuden vanhentumisella on merkittävä vaikutus rikoksentekijän vastuuseen, sillä vanhentumisen jälkeen rikosoikeudellista vastuuta ei voida enää toteuttaa. Tämä tarkoittaa, että rikoksentekijää ei voida saattaa oikeudelliseen vastuuseen teostaan, vaikka teko olisi vakava, mikäli syyteoikeuden vanhentumisaika on jo ehtinyt umpeutua. Tämä voi herättää kysymyksen siitä, hyötykö rikoksentekijä syyteoikeuden vanhentumisesta esimerkiksi välttelemällä viranomaisia siihen asti, että tehdyn rikoksen syyte-aika on ehtinyt vanhentua. Erityisesti vakavissa rikoksissa, kuten tapossa tai murhassa, rikoksentekijän on kuitenkin vältettävä viranomaisia hyvinkin pitkän aikaa saadakseen hyötyä vanhentumisesta. (Pälsi 2024.)

Vahingonkorvausvastuun osalta rikoksentekijä voi joutua korvausvastuuseen, vaikka syyteoikeus olisi vanhentunut. Korvausvaatimukset käsitellään tällöin siviilioikeudellisessa menettelyssä, eikä rikosoikeudellinen vanhentuminen estä vahingonkorvausten hakemista. Tämä tarjoaa uhrille mahdollisuuden saada oikeutta, vaikka rikosoikeudellinen prosessi ei enää olisi mahdollinen. (Pälsi 2024.)

Syyteoikeuden vanhentumisaikojen tarkoitus on tasapainottaa rikoksen vakavuus ja oikeudenmukaisuus niin rikoksentekijän, kuin uhrinkin näkökulmasta.

Vanhentumisajat on suhteutettu rikosten vakavuuteen ja ne ovat yleensä riittävän pitkiä, jotta rikoksentekijä voidaan saattaa vastuuseen syyteaikojen puitteissa. Esimerkiksi murhien ja vakavien seksuaalirikosten osalta vanhentumisajoja on pidennetty tai ne on poistettu kokonaan, mikä varmistaa, että vakavista rikoksista voidaan aina nostaa syyte. Toisaalta lievempien rikosten, kuten kunnianloukkausten, kohdalla syyteoikeuden vanhentuminen estää kohtuuttoman pitkän ajan kuluttua tapahtuvan syytteenoston, mikä suojelee myös rikoksentekijän oikeuksia. (Pälsi 2024.)

Vaikka syyteoikeuden vanhentumisajat ovat yleensä hyvin suhteutettuja rikosten vakavuuteen, joissakin tilanteissa saattaa esiintyä käytännön haasteita. Esimerkiksi syyteharkinnan ja haasteen tiedoksiannon aikarajat voivat olla tiukkoja ja joskus prosessi ei etene riittävän nopeasti ennen vanhentumisajan umpeutumista. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa rikoksentekijän vastuu ei toteudu, vaikka rikos olisi vakava. Kokonaisuudessaan syyteoikeuden vanhentumisajat tarjoavat kohtuullisen ja oikeudenmukaisen tasapainon sekä rikoksentekijän, että uhrin oikeuksien välillä. Ne suojelevat myös tekijää kohtuuttoman pitkän ajan kuluttua tapahtuvilta syyteiltä erityisesti lievemmissä rikoksissa. (Pälsi 2024.)

11 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Asiantuntijahaastatteluista saatu aineisto jaoteltiin seuraaviin teemoihin: syyteoikeuden vanhentumista koskevat yleiset näkemykset, rikoksen uhrin oikeuksien huomioiminen syyteoikeuden vanhentumisen yhteydessä sekä rikoksentekijän vastuu syyteoikeuden vanhentumisen yhteydessä. Aineiston ryhmittely näiden teemojen mukaisesti osoittautui erityisen hyödylliseksi, sillä se mahdollisti aineiston selkeän ja loogisen jäsentelyn. Lisäksi teemoittelun avulla voitiin vertailla asiantuntijoiden näkemyksiä eri kysymyksistä, mikä toi esiin mahdolliset näkökulmien erot ja yhtäläisyydet, lisäten tutkimuksen analyysin syvyyttä ja monipuolisuutta.

Syyteoikeuden vanhentuminen on keskeinen kysymys rikosprosessissa, ja sen vaikutukset ovat huomattavia niin syyttäjien kuin poliisin näkökulmasta.

Aluesyyttäjä Pasi Pälsi ja rikoskomisario Nina Hietanen esittävät aiheesta näkökulmia, jotka täydentävät toisiaan rikosprosessin eri vaiheissa.

11.1 Syyteoikeuden vanhentumisen vaikutukset rikosprosessiin

Aluesyyttäjä Pasi Pälsin mukaan syyteoikeuden vanhentuminen katkaisee rikosprosessin, estäen esitutinnan ja syytteen nostamisen. Kun syyteoikeus on vanhentunut, rikosta ei voida enää tutkia, eikä syytettä nostaa, mikä asettaa vakavia haasteita oikeudenmukaisuuden toteutumiselle. Vanhentumisaikojen mukaan rikosten tutkiminen on priorisoitava siten, että syytteen nostaminen voidaan tehdä ennen sen vanhentumista. Yleisin syy syyteoikeuden vanhentumiseen on se, että epäiltyä ei tavoiteta haastettavaksi ajoissa tai epäilty ei ole tiedossa. (Pälsi 2024.)

Syyteoikeuden vanhentuminen vaikuttaa merkittävästi rikosprosessiin, erityisesti poliisin tutkinnan priorisointiin. Lievempiä rikoksia, joiden syyteoikeuden vanhenemisaika on lyhyempi, on käsiteltävä nopeammin kuin vakavampia rikoksia. Kun vanhenemisaika lähestyy, poliisi keskittää resursseja näiden tapauksien loppuunsaattamiseen, jotta syyteharkinta voidaan aloittaa ajoissa. Erityisesti tapauksissa, joissa epäiltyä on ollut vaikea tavoittaa, kuten ulkomailla oleskelevat epäillyt, vanhentuminen voi johtaa esitutkinnan päättämiseen. Joissakin tapauksissa samaan tapaukseen voi liittyä vakavampia rikoksia yhdessä lievempien kanssa. Näissä tilanteissa tutkintaa jatketaan vakavampien rikosten osalta, vaikka lievemmät rikosnimikkeet olisivat vanhentuneet. (Hietanen 2024.)

Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen ohjeistuksen mukaan syyteoikeuden vanhentumisen huomioiminen on keskeinen arviointikriteeri rikostutkinnan priorisoinnissa. Tutkinnanjohtajan vastuulla on varmistaa, että syyteoikeuden vanhenemisaika otetaan huomioon rikosasian lievimmän tekemuodon perusteella, samalla arvioiden myös muut mahdolliset rikosnimikkeet. (Hietanen 2024.)

11.2 Yhteistyö poliisin ja syyttäjän välillä

Poliisin ja syyttäjän yhteistyö on keskeinen osa syyteoikeuden vanhentumisen ehkäisemistä. Hietanen toteaa, että esitutkintayhteistyötä tehdään kunkin rikosasian edellyttämällä tavalla. Yleensä syyteoikeuden vanhenemisesta ei tarvitse keskustella syyttäjän kanssa, koska esitutkinnot saadaan valmiiksi hyvissä ajoin. Mikäli syyteoikeus kuitenkin on lähellä vanhenemista, tutkinnanjohtaja ilmoittaa tilanteesta syyttäjälle, jolloin määritellään yhdessä aikarajat tutkinnalle. (Hietanen 2024.)

Myös Pälsi (2024) vahvistaa, että poliisi ja syyttäjä tekevät tiivistä yhteistyötä syyteoikeuden vanhentumisen huomioimiseksi. Poliisi voi ilmoittaa syyttäjälle rikostutkinnan etenemisestä, mikä mahdollistaa syyttäjän valmistautumisen vanhentuvan tapauksen edellyttämiin toimiin. Kuitenkin on todettava, että syyttäjä ei valvo poliisin toimintaa, eikä toimi esimiesasemassa poliisiin nähden, mikä voi johtaa tilanteisiin, joissa vanhentuminen tapahtuu niin, että syyttäjä ei ole asiasta tietoinen. Viranomaisen vastuulla on huolehtia siitä, että asiaa käsitellään ennen vanhentumisen ajankohtaa.

11.3 Vanhentumisaikojen riittävyys

Syyteoikeuden vanhentumisajat ovat Pälsin mielestä pääsääntöisesti kohdallaan, sillä niiden tulee olla suhteutettuja rikoksen vakavuuteen ja oikeudenmukaisia kaikkien osapuolten kannalta. Joissakin vakavissa rikoksissa, kuten henkirikoksissa, vanhentumisajat on pidennetty tai poistettu ja esimerkiksi tappo- ja rinnastaminen murhaan vanhentumisajan osalta voisi olla harkinnan arvoista. Seksuaalirikosten vanhentumisajat ovat jo pitkät, mikä on perusteltua niiden selvittämisen ja todistamisen vaikeuden vuoksi. Vanhentumisajan pidentäminen voisi kuitenkin auttaa tilanteissa, joissa uhrilla kestää kauan ilmoittaa rikoksesta. (Pälsi 2024.)

Hietasen (2024) mukaan on olemassa lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka voisivat olla hyödyllisiä syyteoikeuden vanhentumisen vaikutusten vähentämisessä. Hän ei näe välttämätöntä tarvetta muutoksille, mutta ei vastusta ajatusta kahden vuoden vanhenemisaikojen pidentämisestä kolmeen vuoteen.

Tällainen muutos antaisi poliisille lisää aikaa rikosten tutkintaan, mikä olisi tarpeellista laajoissa rikosasioissa, joissa esiintyy myös lieviä rikoksia.

11.4 Uhrin oikeudet

Syyteoikeuden vanhentuminen vaikuttaa merkittävästi rikoksen uhrin mahdollisiin saadaan oikeutta. Vanhentumisen seurauksena viranomaisten tutkinta saattaa päättyä, jolloin uhri on itse vastuussa mahdollisten korvausten vaatimisesta. Pälsin mukaan syyttäjän tulee varmistaa, että uhrin oikeudet otetaan huomioon ja syyte pyritään nostamaan ajoissa, jotta uhrilla on mahdollisuus saada oikeutta. Rikosilmoituksen tekeminen ajoissa on Pälsin mukaan yksi tärkeimmistä keinoista estää syyteoikeutta vanhentumasta. (Pälsi 2024.)

Uhrien informointi syyteoikeuden vanhenemisestä on myös tärkeä osa prosessia. Hietasen mukaan poliisi lähettää rikosasian asianosaisille syyteoikeuden vanhenemisen vuoksi tekemänsä päätöksen ja antaa tarvittaessa ohjeistusta. Tämä varmistaa, että uhrin ovat tietoisia oikeudellisista tilanteistaan ja mahdollisista vaikutuksista heidän oikeuksiinsa. (Hietanen 2024.)

11.5 Seuranta ja vastuu

Tutkinnanjohtajan rooli syyteoikeuden vanhenemisen seurannassa on poliisilla keskeinen. Hietanen kertoo, että syyteoikeuden vanhenemisen seuranta on ensisijaisesti tutkinnanjohtajan vastuulla, vaikka myös tutkijat ovat mukana prosessissa. Tämä tarkoittaa, että syyteoikeus otetaan huomioon jo rikosasian tullessa poliisin tietoon. Tutkinnanjohtaja seuraa kuukausittain tilannetta, raportoi siitä esihenkilöilleen ja varmistaa, ettei syyteoikeus vaarannu tutkinnan aikana. Tämä prosessi auttaa poliisia ennaltaehkäisemään mahdollisia ongelmia, jotka liittyvät syyteoikeuden vanhenemiseen. (Hietanen 2024.)

Pälsin (2024) mukaan rikosasian vanhentuminen kuuluu yleensä sen viranomaisen vastuulle, jonka käsissä tapaus vanhenee. Jos tapaus kuitenkin lähetetään toisen viranomaisen käsiteltäväksi lähellä sen vanhentumisaikaa, esimerkiksi vain päivä tai kaksi ennen määräajan umpeutumista, tilannetta arvioi-

daan tapauskohtaisesti. Tällöin otetaan huomioon, olisiko vastaanottavalla viranomaisella ollut realistisia mahdollisuuksia toimia asiassa tehokkaasti ennen vanhentumista. Näissä tilanteissa korostuu viranomaisten välinen vastuunjako ja toimimiskyky.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET

Syyteoikeuden vanhentumisen ongelma on monitahoinen ja vaatii kokonaisvaltaisia ratkaisuja. Rikostutkintaprosessien nopeuttaminen, syyttäjien ja tuomioistuinten resurssien vahvistaminen, lainsäädännön kehittäminen ja uhrien oikeuksien parantaminen ovat keskeisiä keinoja, joiden avulla syyteoikeuden vanhentumisesta johtuvia ongelmia voidaan vähentää. Näiden avulla voidaan parantaa rikosprosessin tehokkuutta ja varmistaa, että oikeudenmukaisuus toteutuu niin uhrin kuin rikoksentehtäjän näkökulmasta.

Pasi Pälsin ja Nina Hietasen näkemykset syyteoikeuden vanhentumisesta osoittavat, kuinka keskeinen kysymys se on rikosprosessissa. Heidän näkemyksensä yhteistyön, uhrin oikeuksien ja haasteiden ympärillä heijastavat rikosprosessin monimutkaisuutta ja tarvetta tehokkaalle yhteistyölle eri viranomaisten välillä. Tämä keskustelu korostaa jatkuvaa tarvetta arvioida ja kehittää rikosprosessin käytäntöjä, jotta oikeudenmukaisuus voidaan toteuttaa mahdollisimman hyvin.

12.1 Resurssit

Syyteoikeuden vanhentumiseen johtaa myös usein se, että syyttäjien ja tuomioistuinten resurssit eivät ole riittävät, jotta rikosprosessi saataisiin vietyä päätökseen ajoissa. Opinnäytetyössä ilmenneiden ongelmien perusteella voidaan päätellä, että resurssipula on yksi merkittävimmistä haasteista, joka johtaa tapausten ruuhkautumiseen ja prosessien viivästymiseen. Tämä on erityisen ongelmallista vakavissa rikoksissa, joissa uhrien oikeusturva vaarantuu merkittävästi, jos rikosta ei ehditä käsitellä ennen sen vanhentumista.

Ratkaisuna tähän ongelmaan syyttäjien sekä poliisien määrää tulisi lisätä ja heidän käytössään olevia resursseja vahvistaa tai kohdistaa enemmän ongelmakohtiin. Tämä mahdollistaisi sen, että esitutkinta ja syyteharkinta saadaan tehtyä ajoissa sekä syytteet nostettua ennen vanhentumisaikaa. Käräjäoikeuksissa olisi myös tärkeää kasvattaa henkilöstömäärää, jotta asioiden käsittely saadaan nopeutettua myös tässä vaiheessa rikosprosessia. Näillä toimenpiteillä voidaan vähentää rikosprosessin ruuhkautumista ja parantaa oikeusprosessin tehokkuutta.

Tutkinnan tehokkuuden parantaminen on keskeinen asia, jota myös aluesyyttäjä Pasi Pälsin kommentit korostavat. Tehokkaampi tutkinta voisi mahdollistaa rikosten selvittämisen nopeammin ja siten vähentää auki olevien rikosepäilyjen määrää. Tämä puolestaan voisi vähentää tarvetta pidentää vanhenemisaikoja ja parantaa oikeusjärjestelmän toimintaa kokonaisuudessaan. Yhteistyö poliisin ja syyttäjien välillä on olennaista tässä prosessissa. Heidän tulisi jakaa tietoa ja resursseja tehokkaasti, jotta rikosprosessit saadaan hoidettua sujuvasti.

12.2 Vanhentumisaikojen pidentäminen ja rikosepäilyjen kasvu

Aluesyyttäjä Pasi Pälsin mukaan auki olevien rikosepäilyjen määrä kasvaisi merkittävästi, mikäli vanhenemisaikoja pidennettäisiin. Tämä havainto nostaa esiin tärkeän kysymyksen resurssitarpeista oikeusjärjestelmässä. Jos rikosprosessit pitenevät ja rikosepäilyjen määrä kasvaa, vaaditaan lisää resursseja niiden käsittelemiseen. Tämä voi luoda ylimääräistä painetta sekä poliisille että syyttäjille, joilla on jo nyt rajalliset resurssit. On tärkeää huomioida, että resurssien riittävyys on ratkaisevaa rikostutkinnan ja syyteharkinnan tehokkuuden kannalta.

Resurssien riittävyys, todistelun ja puolustautumisen haasteet sekä tutkinnan tehokkuus ovat keskeisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat rikosten selvittämiseen ja oikeuden toteutumiseen. Vaikka vanhentumissäännöksillä ei välttämättä ole suoraa vaikutusta oikeustajuun, ne voivat kuitenkin vaikuttaa siihen, miten rikoksia käsitellään ja kuinka tehokkaasti oikeusjärjestelmä toimii. Tämän

vuoksi on tärkeää kehittää prosesseja ja resursseja, jotta rikoksista voidaan saada oikeudenmukaiset ja nopeammat ratkaisut.

12.3 Todistelun ja puolustautumisen haasteet

Pälsin huomio, jonka mukaan rikosten selvittäminen vaikeutuu ajan myötä, on tärkeää. Ajan kulumisen vaikuttaa merkittävästi henkilötodistelun luotettavuuteen, mikä puolestaan heikentää tutkinnan mahdollisuuksia. Kun rikoksen tapahtumisesta kuluu pitkä aika, henkilötodistelu muuttuu epävarmemmaksi, sillä muistot voivat haalistua ja todistajien kyky muistaa tapahtumat yksityiskohtaisesti heikkenevät. Tämä asettaa haasteita tutkinnalle ja vaikeuttaa oikeuden toteutumista, sillä todisteiden puuttuessa tai heikentyessä epäillyn syyllisyyden toteaminen voi muuttua epävarmaksi. Samalla myös epäiltyjen mahdollisuudet puolustautua heikkenevät, mikä herättää kysymyksiä oikeudenmukaisuudesta ja siitä, miten voidaan varmistaa, että jokaisella on oikeus asianmukaiseen puolustukseen. Lisäksi aineelliset todisteet, kuten asiakirjat, videotallenteet tai DNA-näytteet, voivat ajan kuluessa tuhoutua tai kadota, mikä heikentää mahdollisuuksia rikoksen selvittämiseen.

12.4 Rikostutkintaprosessien nopeuttaminen

Rikostutkintojen pitkittyminen on yksi syy siihen, miksi syyteoikeuden vanhentuminen tulee ongelmaksi. Usein lievempien rikosten, kuten näpistysten ja vahingontekojen, käsittely kestää kohtuuttoman kauan suhteessa niiden yksinkertaisuuteen. Tämä johtuu osittain resurssipulasta, mutta myös siitä, että rikosprosesseja ei aina priorisoida tehokkaasti. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että rikostutkintojen nopeuttaminen on välttämätöntä syyteoikeuden vanhentumisen estämiseksi.

Yksi konkreettinen ratkaisu tähän ongelmaan on pikatutkintaryhmien määrän lisääminen. Pikatutkintaryhmät on kehitetty erityisesti nopeuttamaan yksinkertaisempien rikosten käsittelyä ja niiden toimintaa tulisi laajentaa entisestään. Lisäksi poliisin ja syyttäjän digitaalisten työkalujen kehittäminen voisi merkittä-

västi tehostaa rikostutkintaa. Esimerkiksi tekoälyn ja automaation hyödyntäminen rutiininomaisissa tehtävissä vapauttaisi resursseja monimutkaisempien tapauksien käsittelyyn.

12.5 Lainsäädännön kehittäminen

Lainsäädännöllä on keskeinen rooli syyteoikeuden vanhentumiseen liittyvien ongelmien ratkaisemisessa. Vaikka vakavien rikosten, kuten seksuaalirikosten ja henkirikosten, vanhentumisaikoja on jo pidennetty tai poistettu kokonaan, lainsäädännössä on edelleen kehittämisen varaa. Erityisesti lievempien rikosten osalta nykyiset vanhentumisajat voivat johtaa siihen, että rikoksen uhrin oikeusturva jää toteutumatta.

Lainsäädäntöä voitaisiin kehittää esimerkiksi siten, että vakavien rikosten vanhentumisaikoja pidennettäisiin entisestään. Tällöin voitaisiin esimerkiksi harkita tapon rinnastamista murhaan vanhentumisajan osalta, mikä vahvistaisi oikeuden toteutumista vakavissa rikoksissa. Lisäksi voitaisiin ottaa käyttöön erityismenettelyjä tapauksissa, joissa vanhentumisaika lähestyy. Tämä tarkoittaisi sitä, että syyteoikeuden vanhentumista lähestyvät tapaukset käsiteltäisiin nopeutetussa menettelyssä, jotta ne ehditään hoitaa ennen määräajan umpeutumista.

12.6 Rikoksen uhrin oikeuksien huomioiminen syyteoikeuden vanhentumisen yhteydessä

Syyteoikeuden vanhentuminen on erityisen ongelmallista rikoksen uhrien näkökulmasta. Kun rikosprosessi viivästyy ja syyteoikeus ehtii vanhentua, uhrin oikeus saada oikeutta rikoksesta jää toteutumatta. Tämä korostaa tarvetta parantaa uhrien oikeuksia rikosprosessin aikana.

Uhrien tiedonsaantia ja osallistumista rikosprosessiin tulisi tehostaa. Heille tulisi tiedottaa syyteoikeuden vanhentumiseen liittyvistä aikarajoista ja siitä, miten he voivat toimia varmistaakseen oikeuksiensa toteutumisen. Lisäksi uhrien tukipalveluja tulisi kehittää, erityisesti seksuaalirikosten uhrien kohdalla. Heille tulisi tarjota psykososiaalista tukea ja oikeudellista neuvontaa mahdollisimman

varhaisessa vaiheessa, jotta he tietävät oikeutensa ja saavat tarvittavaa apua prosessin aikana. Tämä voisi myös rohkaista uhreja tekemään asiasta nopeammin rikosilmoitus, joka osaltaan tukee uhria saamaan oikeutta häntä kohtaan tehdystä rikoksesta ja nopeuttaa rikoksen käsittelyä.

13 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Haastattelumenetelmän luotettavuutta arvioidaan monipuolisesti ottaen huomioon haastattelijan osaaminen, kysymysten laatu, haastattelun strukturointi, dokumentointi, analyysi ja vertailu muihin lähteisiin. Luotettavuutta varmistetaan koulutetun ja kokeneen haastattelijan avulla, selkeillä ja merkityksellisillä kysymyksillä, sekä strukturoimalla haastattelu siten, että se tarjoaa kehyksen keskustelulle. Esimerkiksi nauhoitus ja tarkka dokumentointi mahdollistavat myöhemmän tarkastelun ja analyysin. Lisäksi luotettavuutta arvioidaan haastatteluaineiston analyysin ja tulkinnan kautta sekä vertaamalla tuloksia muihin lähteisiin, kuten kirjallisuuteen ja tilastotietoihin. (Hyvärinen, Suoninen ym. s.a.)

Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Mikäli esimerkiksi vain osa haastateltavista on tavoitettu, tallenteiden äänenlaatu on heikko, litterointi noudattaa eri sääntöjä alussa ja lopussa tai jos luokittelu tehdään sattumanvaraisesti, ei haastatteluaineistoa voida pitää luotettavana. Luotettavuuteen vaikuttavat kuitenkin myös muut tekijät. Haastattelun laadun varmistamiseksi on hyödyllistä laatia hyvin suunniteltu haastattelurunko. On myös tärkeää miettiä etukäteen, kuinka teemoja voidaan syventää ja mitä vaihtoehtoisia lisäkysymyksiä voidaan esittää. On korostettava, että teemahaastattelu ei rajoitu pelkästään pääteemojen esittelyyn. Samalla on kuitenkin hyvä muistaa, että kaikkiin lisäkysymyksiin ja niiden tarkkaan muotoiluun ei voi valmistautua etukäteen. (Hirsjärvi & Hurme 2022.)

Haastattelut toteutettiin tutkimuksessa sähköpostitse, koska se oli sekä asiantuntijoille, että tutkijoille aikataulullisesti kätevin vaihtoehto. Näin vältettiin tarve sopia yhteistä aikaa ja aineiston keruu voitiin suorittaa tehokkaasti. Haastatteluja varten laadittiin selkeä runko, jonka pohjalta asiantuntijoiden oli helppo

vastata kysymyksiin. Molemmille asiantuntijoille laadittiin oma haastattelu-runko, jolloin kysymykset vaihtelivat haastateltavan mukaan, eivätkä kaikki kysymykset olleet samoja molemmille haastateltaville. Tämä mahdollisti sen, että molemmilta saatiin juuri heidän asiantuntemukseensa liittyvää tarkkaa tietoa. Lisäksi heitä kehoitettiin vastaamaan kysymyksiin ajan kanssa. Tutkimuksessa käytetty asiantuntijahaastattelujen määrä oli rajallinen, mikä osittain vaikutti tutkimuksen luotettavuuteen. Haastateltavia olisi voinut olla enemmän, mikä olisi tuonut lisää syvyyttä ja erilaisia näkökulmia tuloksiin. Haastattelussa kuultiin aluesyyttäjän ja rikoskomisarion näkemyksiä, mutta esimerkiksi käräjäoikeuden edustajan näkökulma olisi voinut olla myös hyödyllinen. Vaikka haastateltavien määrä oli rajallinen, saatiin kuitenkin arvokkaita näkemyksiä tutkimuksen tueksi.

Tutkimuksen teoriapohja perustuu vahvasti luotettavaan ja ajantasaiseen oikeuskirjallisuuteen ja virallisiin asiakirjoihin. Tutkimuksessa käytetty kirjallisuus koostuu keskeisistä oikeustieteellisistä lähteistä, jotka tarjoavat asiantuntevaa ja syvällistä tietoa syyteoikeuden vanhentumisesta. Lähteinä on käytetty erityisesti teoksia ja artikkeleita, joita oikeuden ammattilaiset ja tutkijat pitävät luotettavina ja relevantteina. Lähteiden valinnassa on kiinnitetty huomiota siihen, että ne ovat paitsi laadukkaita, myös ajankohtaisia, mikä varmistaa niiden soveltuvuuden tutkimukseen. Oikeuskirjallisuus täydentyy virallisilla lähteillä, kuten hallituksen esityksillä ja lainvalmisteluaineistoilla, jotka ovat erityisen arvokkaita tutkimuksessa. Nämä lähteet tarjoavat selkeän kuvan syyteoikeuden vanhentumisesta koskevan sääntelyn taustoista ja perusteista, joka vahvistaa tutkimuksen analyysin tarkkuutta ja luotettavuutta.

14 LOPUKSI

Ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista meillä oli vahva käsitys siitä, että uhrin eivät usein saa oikeutta rikosasioiden vanhentuessa, mikä herätti ajatuksia syyteoikeuden vanhentumisaikojen pidentämisestä. Kuitenkin opinnäytetyöprosessin edetessä on syntynyt syvempää ymmärrystä syyteoikeuden vanhentumisen nykyisestä toimintatavasta ja siihen liittyvistä syistä. Jos syyteoikeuden vanhentumisaikoja pidennettäisiin, olisi myös tarpeen vahvistaa viran-

omaisten resursseja, jotta rikostutkinnat voitaisiin hoitaa asianmukaisesti. Lisäksi on tärkeää huomioida, että pitkät vanhentumisajat saattaisivat johtaa tilanteisiin, joissa henkilöitä voitaisiin syyttää lievistä rikoksista, kuten varkauksista, jopa kahdenkymmenen vuoden kuluttua, mikä herättää kysymyksiä oikeudenmukaisuudesta ja kohtuullisuudesta.

Opinnäytetyö on mielestämme onnistunut, koska se on tuonut esiin uusia näkökulmia ja johtopäätöksiä käsiteltävään aiheeseen. Kymenlaakson käräjäoikeuden toiminta perustuu vakiintuneeseen lainsäädäntöön ja oikeuskäytäntöön, mikä tarkoittaa sitä, että opinnäytetyön tulokset eivät suoraan sovellu organisaation käyttöön. Toimeksiantaja on kuitenkin saanut valmiista työstä kattavan aineiston syyteoikeuden vanhentumisesta ja sen vaikutuksista, joka on heille ajankohtainen. Opinnäytetyön tekeminen on myös mahdollistanut meille syventävän oppimisen tietyllä alueella, erityisesti rikosoikeuden, rikosprosessin ja syyteoikeuden vanhentumisen ja sen vaikutusten osalta.

Opinnäytetyöhön liittyvät haasteet ovat osittain johtuneet laajasta aineistosta, jonka joukosta olennaisen tiedon löytäminen on ollut vaikeaa. Syyteoikeuden vanhentumisen käsittelyssä on myös ollut tarpeen ensin avata rikosprosessin kulkua, jotta saamme tarvittavat tiedot aiheen ympäriltä avattua. Lisäksi hankaluuksia on osaltaan aiheuttanut materiaalin puute, sillä valmista tietoa syyteoikeuden vanhentumiseen liittyvistä haasteista poliisin ja syyttäjän näkökulmasta ei ollut saatavilla. Tämän vuoksi meidän täytyi hankkia materiaalia itse haastatteluiden kautta. Haastatteluista saadun tiedon tiivistäminen ja olennaisen asioiden esiin tuominen opinnäytetyössä on ajoittain tuntunut haasteelliselta. Kaiken kaikkiaan työ on tarjonnut sopivassa suhteessa haastetta, mikä on ollut välttämätöntä oppimisprosessimme kannalta. Olemme saaneet jatkuvasti oppia ja kehittää ongelmanratkaisutaitojamme sekä kykyämme käsitellä laajoja aiheita analyyttisesti.

Jatkotutkimusehdotuksena ehdottaisimme syyteoikeuden vanhentumista ja viranomaisten käsittelyaikojen kehittämistä. Tällainen tutkimus voisi keskittyä erityisesti siihen, miten käsittelyaikojen lyhentäminen vaikuttaisi syyteoikeuden vanhentumisen hallintaan ja rikosasioiden tehokkaampaan käsittelyyn. Tämä

voisi tuoda esiin uusia näkökulmia ja ratkaisumalleja, joiden avulla voitaisiin parantaa oikeusprosessin sujuvuutta ja varmistaa, että uhrin saavat oikeutta ajallaan. Kaiken kaikkiaan syyteoikeuden vanhentumisen ja viranomaisten käsittelyaikojen kehittämiseen keskittyvä tutkimus voisi auttaa luomaan kestävämpiä ratkaisuja, jotka parantavat sekä oikeusprosessin tehokkuutta että uhrin oikeuden toteutumista. Tällaiset toimet eivät vain edistä oikeudenmukaisuutta, vaan myös lisäävät kansalaisten luottamusta oikeusjärjestelmään.

LÄHTEET

Ala-Kyyny, J. 2020. Muistio esitutkintapöytäkirjan laadinnasta. Poliisiammatti-korkeakoulu. Poliisikoulutus. Opinnäyte. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/345016/ON_Ala-Kyyny.pdf?sequence=2 [viitattu 11.9.2024].

Alastalo, M., Åkerman, M. & Vaittinen, T. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Boucht, J. & Frände, D. 2019. Suomen rikosoikeus: rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. 2. uudistettu painos. Tampere: PunaMusta Oy.

Erilaisia rikoksia. s.a. Rikosuhripäivystys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/> [viitattu 6.9.2024].

Esitutkinta. s.a. Syyttäjälaitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://syyttajalaitos.fi/esitutkinta> [viitattu 8.10.2024].

Esitutkintalaki 22.7.2011/805.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. s.a. Johdanto: analyysi ja tulkinta. Tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/> [viitattu 25.9.2024].

HE 45/2001. Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten uudistamiseksi.

Heinonen, M. 2019. Tutkinnanjohtajasta rikolliseksi: vastuun kohdentaminen esitutkinnassa olevan rikosasian vanhentuessa. Tampereen yliopisto. Johtamisen ja talouden tiedekunta. Pro gradu - tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/116216/Heinonen-Marko.pdf;jsessionid=4B6CE80E4C35DED4FADA6221A4507437?sequence=2> [viitattu 27.8.2024].

Helenius, D. & Linna, T. 2024. Siviili- ja rikosprosessioikeus. 3. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.

Helsingin HO 7.10.2010 3262.

Hietanen, N. 2024. Rikoskomisario. Haastattelu 26.9.2024. Kaakkois-Suomen poliisilaitos, Kouvolan pääpoliisiasema.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2022. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 2. uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.229077?sid=4828603145> [viitattu 30.9.2024].

Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. s.a. Tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/> [viitattu 23.9.2024].

Jokela, A. 2018. Rikosprosessioikeus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.223542?sid=4794438821> [viitattu 12.9.2024].

Kaari, P. s.a. Yleisimmät kvalitatiiviset menetelmät. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Powerpoint-diasarja. Saatavissa: <https://learn.xamk.fi/course/view.php?id=16768§ion=3> [viitattu 12.9.2024].

Ketola, J. s.a. Rikosten keskinäinen yhteys ja muut yhteisen rangaistuksen mittaamisperusteet. Tuomioistuinlaitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/fi/index/julkaisut/rangaistuksenmaaraaminen.html> [viitattu 8.10.2024].

Korkka-Knuts, H., Helenius, D. & Frände, D. 2020. Yleinen rikosoikeus. 3. uudistettu painos. Helsinki: Edita lakitieto.

Kylmä, J., Vehviläinen-Julkunen, K. & Lähdevirta, J. 2003. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo93495> [viitattu 23.9.2024].

Kymenlaakson kärjäoikeus toimintakertomus 2023. s.a. Tuomioistuinlaitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://oikeus.fi/material/sites/oikeus_karajaoikeudet_kymenlaaksonkarajaoikeus/toimintakertomukset/krkuz38fg/Toimintakertomus_2023.pdf [viitattu 20.8.2024].

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689.

Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen muuttamisesta 31.1.1995/128.

Lintunen, T. & Matilainen, M. 2023. Poliisien resurssien vaikutus rikosten selvittämiseen. Poliisiammattikorkeakoulu. Poliisikoulutus. Opinnäyte. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2023100226679> [viitattu 25.8.2024].

Oikeusministeriö. 2021. Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://oikeus.fi/material/collecti-ons/20210208161438/7Ny8VF4ev/Tietoa_rikoksen_uhrin_oikeuksista.pdf [viitattu 9.9.2024].

Pälsi, P. 2024. Aluesyyttäjä. Haastattelu 19.9.2024. Syyttäjälaitos, Itä-Suomen syyttäjäalue.

Rangaistuksen täytäntöönpano. s.a. Syyttäjälaitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://syyttajalaitos.fi/rangaistuksen-taytantonpano> [viitattu 9.9.2024].

Rikoksen tutkinta. s.a. Poliisi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://poliisi.fi/rikoksen-tutkinta> [viitattu 6.9.2024].

Rikosasian käsittely. 2021. Tuomioistuinlaitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiat/rikosasiat/rikosasiankasittely.html> [viitattu 6.9.2024].

Rikosasian vanhentuminen esitutkinnassa. 2014. Valtioneuvoston oikeuskansleri. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://oikeuskansleri.fi/-/rikosasian-vanhentuminen-esitutkinnassa-1> [viitattu 15.9.2024].

Rikosuhripäivystys. s.a. Rikosilmoitus – Rikosprosessi lähtee liikkeelle rikosilmoituksesta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/rikosilmoitus/> [viitattu 28.10.2024].

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Rikosten esikäsittelytoiminta poliisissa. 2023. Poliisi. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://poliisi.fi/documents/25235045/138938434/POL-2023-37804,+19.12.2023,+Rikosten+esika%CC%88sittelytoiminta+poliisissa.pdf/f71fa585-07f8-a726-f992-f9bb89f0b8cb/POL-2023-37804> [viitattu 6.9.2024].

Rikosten vanhentumisajat otetaan huomioon syyttäjän työssä. s.a. Rikosuhripäivystys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/rikuteema/1-2020/rikosten-vanhentumisajat-otetaan-huomioon-syyttajan-tyossa/> [viitattu 22.9.2024].

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 18.5.2022. Saatavissa: <https://thl.fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu> [viitattu 6.9.2024].

Salaspuro, K. 2023. Kaakkois-Suomen poliisi perustaa uusia pikatutkintaryhmiä purkamaan rikosilmoitusten sumaa. Yle. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20022639> [viitattu 4.9.2024].

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Syyteharkinta. s.a. Syyttäjälaitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://syytetajalaitos.fi/syyteharkinta> [viitattu 25.9.2024].

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2016. Rikosoikeus: rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Teittinen, P. 2022. Aiheetonta viivytystä. *Helsingin Sanomat*. Verkkojlehti. Saatavissa: <https://www.hs.fi/feature/art-2000008463544.html> [viitattu 9.9.2024].

Tolvanen, M. 2006. Rikosoikeudellisen vanhentumisen ongelmia. *Defensor Legis* 3, 359–369. Verkkojlehti. Saatavissa: <https://www.edilex.fi/defensor-legis/33690001.pdf> [viitattu 19.8.2024].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.227168?sid=4809188621> [viitattu 26.9.2024].

Tuomioistuinlaitos kirjanpitoyksikön (KPY 155) tilinpäätös 2023. s.a. Tuomioistuinvirasto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.tuomioistuinvirasto.fi/material/sites/tuomioistuinvirasto/liitteet/bt8mh2chn/Tuomioistuinlaitoksen_tilinpaaotos_vuodelta_2023_KPY_155.pdf [viitattu 2.9.2024].

Tuomisto, A. 2020. Rikostutkiminnan johtamismallit. Poliisiammattikorkeakoulu. Poliisikoulutus. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/349127/Tuomisto_YAMKONtyo.pdf?sequence=2&isAllowed=y [viitattu 4.9.2024].

Turun HO 30.4.2009 1091.

Tyni, S. 2023. Seuraamusjärjestelmä 2021: kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 53/2023. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/7694b730-0e4e-4f8f-bae4-ee78739f3cb9/content> [viitattu 3.9.2024].

Valtion virkamieslaki 19.8.1994/750.

Vuonna 2023 tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytykset paranivat. 2024. Tuomioistuinvirasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tuomioistuinvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2024/vuonna2023tuomioistuinlaitoksentoimintaedellytyksetparanivat.html> [viitattu 2.9.2024].

Vuorenpää, M. 2023. Prosessioikeuden perusteet. 2. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.229997?sid=4807448201> [viitattu 25.9.2024].

Vuorenpää, M. 2007. Syyttäjän tehtävät: erityisesti silmällä pitäen rikoslain yleisestävää vaikutusta. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://edition.fi/lakimiesyhdistys/catalog/view/516/431/1028-1> [viitattu 6.9.2024].

ASiantuntijahaastattelun haastattelurunko ja vastaukset

Aluesyyttäjä Pasi Pälsi

1. Miten syyteoikeuden vanhentuminen vaikuttaa rikosprosessiin? Mitä tapahtuu, jos rikoksen tutkinta tai syyte nostetaan vasta vanhentumisajan jälkeen?

Vastaus: Syyteoikeuden vanhentuminen katkaisee ja estää rikosprosessin. Esitutkintaa ei voida suorittaa tai jatkaa, eikä syytettä nostaa tai sen käsittelyä käräjäoikeudessa jatkaa syyteoikeuden vanhennuttua. Tämä koskee varsinaista rikoslain 8. luvun 1 §:n mukaista syyteoikeuden vanhentumista, kuten vastaukseni muutoinkin. Vanhentuminen voi tapahtua myös rikoslain 8. luvun 6 §:n mukaisesti tuomitsemisen estävänä vanhentumisena, jossa määräajat ovat olennaisesti pidemmät ja joka koskee niitä asioita, joissa 8 luvun 1 §:n mukainen vanhentumisaika on katkaistu.

2. Mitkä ovat yleisimmät syyt sille, että syyteoikeus vanhentuu? Onko kyseessä enemmän resurssien puute, asian vaikea tutkittavuus vai jokin muu syy?

Vastaus: Yleisin syy vanhentumiseen esitutkinnan aikana on varmaan se, että epäiltyä tai jotain muuta henkilöä ei tavoiteta tai epäilty ei edes ole tiedossa (pimeä juttu). Resurssipulan ei pidä vaikuttaa ja sen vuoksi vanhentumista lähenevät jutut, joissa jotain tutkintatoimia on tehtävissä, priorisoidaan. Samoin syyteharkinta niissä pyritään tekemään siten, että myös haastaminen olisi mahdollista ennen vanhentumista. Vireille pantujen syytteiden

osalta yleisin syy vanhentumiselle on se, että vastaajaa ei tavoiteta haastettavaksi ajoissa.

3. Miten syyteoikeuden vanhentuminen huomioidaan rikostutkinnassa? Miten poliisi ja syyttävä tekevät yhteistyötä varmistaakseen, ettei syyteoikeus pääse vanhenemaan? Sekä kenen vastuulla viimekädessä on, että syyteoikeus ei vanhene?

Vastaus: Priorisoimalla edellä kerrotuin tavoin. Poliisi tekee usein esitutkintalain 5. luvun 1 §:n mukaisen ilmoituksen syyttäjälle ja se mahdollistaa yhteistyön siten, että myös syyttävä voi valmistautua vanhentuvan jutuun edellyttämiin toimiin. Suurimmassa osassa vanhentuvista epäillyistä rikoksista vanhentuminen tapahtuu poliisissa niin, että syyttäjälle ei tule niistä tietoa. Syyttävä ei siltä osin valvo poliisia, eikä ole esimiesasemassa poliisiin nähden. Vanhentuminen on yleensä sen viranomaisen vastuulla, jonka käsiin juttu vanhentuu. Tässä tietysti arvioidaan, jos asia arvioitavaksi tulee, viranomaisen konkreettisia toimimismahdollisuuksia esimerkiksi asian siirtymistä viranomaiselta toiselle päivää, paria ennen vanhentumista.

4. Onko olemassa tilanteita, joissa vanhentumisaika voidaan keskeyttää?

Vastaus: Haastaminen keskeyttää vanhentumisen ja tietyissä rikoslain 8 luvun 4 §. n mukaisissa tilanteissa vanhentumisaikaa käräjäoikeus voi syyttäjän tai asianomistajan vaatimuksesta jatkaa vanhentumisaikaa kerran vuodella. Jatkaminen on varsin harvinaista ja poikkeuksellista.

5. Miten suhtaudutte keskusteluun syyteoikeuden vanhentumisaikojen mahdollisesta pidentämisestä? Pitäisikö joidenkin rikosten kohdalla harkita vanhentumisajan muuttamista ja miksi?

Vastaus: Lakia noudatetaan sellaisena, kun sen on. Pääsääntöisesti vanhenemisajat ovat kohdallaan. Suurin osa rikoksista on sellaisia, joissa on kohtuullista, että rikosepäily loppuu suhteellisen nopeasti (2–5 vuotta).

6. Voiko syyteoikeuden vanhentumisella olla yhteiskunnallisia vaikutuksia, kuten vaikutuksia rikollisuuden torjuntaan? Miten vanhentumissäännökset vaikuttavat yleiseen oikeustajuun ja rikollisuuden ehkäisyyn?

Vastaus: Auki olevien rikosepäilyjen määrä kasvaisi varsin paljon vanhenemisaikojen pidentyessä ja sillä olisi vaikutus resurssien tarpeeseen. Yleisesti ottaen rikosten selvittäminen vaikeutuu ajan kuluessa niiden tekemisestä. Henkilötodistelun luotettavuus varsinkin heikkenee. Samoin epäillyn mahdollisuudet puolustautumiseen heikkenevät. Vanhentumissäännökset eivät mielestäni oleellisesti vaikuta yleiseen oikeustajuun ja rikollisuuden ehkäisyyn. Niihin vaikuttavat enemmän tutkinnan tehokkuus ja rikosoikeudellisen vastuun toteutumisen todennäköisyys sekä asiassa saatavan ratkaisun joutuisuus.

7. Miten syyteoikeuden vanhentuminen vertautuu muihin oikeusjärjestelmiin kansainvälisesti? Onko Suomen järjestelmä vanhentumisaikojen osalta tiukempi tai löyhempi verrattuna muihin maihin? Tai erityisesti pohjoismaihin verrattuna? Mitä voisimme oppia muiden maiden lainsäädännöstä tässä asiassa?

Vastaus: Tähän en osaa vastata, koska tunne vain meikäläisen järjestelmän.

8. Onko tapauksia, joissa syyteoikeuden vanhentuminen on aiheuttanut merkittäviä oikeudellisia tai moraalisia ongelmia? Voisitteko antaa esimerkin tilanteesta, jossa vanhentuminen on herättänyt erityistä huomiota?

Vastaus: Omalle kohdalleni ei ole tällaisia asioita osunut.

9. Näetkö tarvetta uusille lainsäädäntömuutoksille syyteoikeuden vanhentumista koskien? Jos kyllä, mitkä ovat mielestäsi keskeisimmät muutostarpeet?

Vastaus: En ole asiaa tältä kannalta miettinyt. Ajat ovat pääsääntöisesti kohdillaan.

10. Millaisia vaikutuksia syyteoikeuden vanhentumisella on rikoksen uhrille? Miten vanhentuminen vaikuttaa uhrin oikeusturvaan ja mahdollisuuden saada oikeutta?

Vastaus: Viranomaisten tekemä asian selvittäminen päättyy, joten mahdollista korvausta on vaadittava itse. Jos oikeuden saamisella tarkoitetaan toisen rankaisemista, ei se ole enää mahdollista.

11. Ja miten syyttäjänä varmistatte, että rikoksen uhrin oikeudet otetaan huomioon, kun tapauksen syyteoikeus lähestyy vanhentumista?

Vastaus: Syyttäjän ratkaisu pyritään tekemään niin hyvissä ajoin, että joko syyttäjän nostamassa syytteessä haaste ennätetään antaa tiedoksi tai jos syyttäjä ei nosta syytetä, on asianomistajalla oikea mahdollisuus nostaa syyte itse.

12. Onko tapauksia, joissa vanhentumisaika on päättynyt, mutta uhri kokee jääneensä ilman oikeutta? Miten näitä tilanteita voidaan käsitellä?

Vastaus: On näitä tapauksia varmaan. Keinot ovat varsin vähissä eli syyttäjä ei voi tehdä mitään. Asianomistaja voi itse vaatia korvausta, jos oikeus siihen ei ole vanhentunut.

13. Millä tavoin rikoksen uhrille viestitään syyteoikeuden vanhentumisesta ja sen vaikutuksista heidän tapaukseensa?

Vastaus: Asiassa tehdään pääsääntöisesti kirjallinen päätös, joka lähetetään asianomistajalle.

14. Mitä neuvoja antaisitte rikoksen uhreille tai heidän edustajilleen, jotta he voisivat estää syyteoikeuden vanhentumisen? Miten uhri voi toimia varmistaakseen, että hänen tapauksensa käsitellään ajoissa?

Vastaus: Ajoissa tehty rikosilmoitus on ehkä ainoa tehokas keino. Ilmoituksen selkeys ja siinä nimetty todistelu, sekä esitutkintaan kutsuttaessa tuleminen myös edistää asiaa. Jos asia ilmoitetaan poliisille vanhentumisajan loppupuolella, ei se edistä asian selvittämistä ajoissa.

15. Miten syyteoikeuden vanhentuminen vaikuttaa rikoksen uhrin mahdollisuuksiin saada oikeutta? Näetkö, että nykyiset vanhentumisajat huomioivat uhrin oikeudet riittävästi?

Vastaus: Vaikka meillä on syyttömyysolettama, on epäilyllä oltava tehokas mahdollisuus puolustukseen. Mitä vanhempi asia, sitä heikompi on tämä mahdollisuus. Vanhentumisajat on suhteutettu rikosten vakavuuteen ja siten oikeudet tulevat huomioiduiksi riittävästi.

16. Joissakin vakavissa rikoksissa syyteoikeuden vanhentumisaikoja on pidennetty tai ne on poistettu kokonaan. Onko mielestäsi tarvetta laajentaa tällaista käytäntöä koskemaan useampia rikoksia, esimerkiksi tiettyjä seksuaalirikoksia?

Vastaus: Seksuaalirikoksissa vanhentumisajat ovat jo varsin pitkät, varsinkin kun otetaan huomioon niiden selvittämisen ja näyttämisen vaikeus. Henkirikoksissa tappo ja murha voitaisiin rinnastaa vanhentumisajan osalta.

17. Onko syyteoikeuden vanhentuminen ongelmallinen erityisesti rikoksissa, joissa uhrilla voi mennä pitkään ennen kuin hän uskaltaa tai pystyy ilmoittamaan teosta? Miten syyttäjän näkökulmasta tällaisia tilanteita voitaisiin parantaa?

Vastaus: Kyllä se aiheuttaa juuri edellä mainittuja ongelmia syyteen nostamisen ja asian selvittämisen osalta. Parantaa voitaisiin rohkaisemalla ja valistamalla sen verran kuin niillä tehoa on.

18. Koetteko, että syyteoikeuden vanhentumisaikojen pituus on riittävä vakavampien rikosten kohdalla uhrin oikeuksien näkökulmasta?

Vastaus: Kyllä, henkirikosten osalta uhrien näkökulmaa tärkeämpi on yleisen edun vaatimus.

19. Voidaanko rikoksen uhrin vahingonkorvausvaatimukset käsitellä erillään syyteoikeuden vanhentumisesta, ja miten tämä vaikuttaa uhrin oikeuksiin?

Vastaus: Voidaan, koska ainakin lievien rikosten osalta vahingonkorvauslain mukainen vanhentumisaika on syyteoikeuden vanhentumisaikaa pidempi.

20. Miten syyteoikeuden vanhentuminen vaikuttaa rikoksen tekijän vastuuseen?

Vastaus: Rikosoikeudellista vastuuta ei voida toteuttaa.

21. Mitä tapahtuu rikoksen tekijän vastuun osalta, jos vanhentumisaika on päättynyt, mutta teko on vakava?

Vastaus: Rikosoikeudellista vastuuta ei voida toteuttaa.

22. Miten syyttäjänä näet syyteoikeuden vanhentumisajan vaikutuksen rikoksentekijän vastuuseen? Voiko vanhentuminen antaa tekijälle epäreilua hyötyä, eli ns. "turvasataman"?

Vastaus: Laki on kaikille sama, eikä turvasatamasta oikein voida puhua. Vakavissa rikoksissa epäily joutuu välttelemään viranomaisia varsin pitkään.

23. Miten rikoksen tekijän vastuu vahingonkorvauksista käsitellään, jos syyteoikeus on vanhentunut? Voiko tekijä silti joutua korvausvastuuseen?

Vastaus: Voi joutua ja asia käsitellään riita-asioista säädettyssä järjestyksessä.

24. Millaisia näkemyksiä teillä on syyteoikeuden vanhentumisen aikarajoista erityyppisten rikosten kohdalla, erityisesti tekijän vastuun kannalta?

Vastaus: Vanhentumisajat on suhteutettu rikosten vakavuuteen ja ovat varsin hyvin kohdallaan. Hankalaa olisi, jos esim. kunnianloukkauksesta voisi nostaa syyteen määräämättömän ajan. Kaiken täytyy olla suhteellista ja kohtuullista kaikkien kannalta.

25. Onko syyteoikeuden vanhentumisaika mielestänne riittävä varmistamaan, että rikoksen tekijä joutuu kantamaan vastuunsa?

Vastaus: Pääsääntöisesti kyllä.

26. Millaisia ongelmia tai haasteita olette kohdanneet tilanteissa, joissa rikoksen tekijän vastuu olisi pitänyt toteutua, mutta syyteoikeus on ehtinyt vanhentua?

Vastaus: Ongelmat ovat lähinnä käytännön ongelmia, joissa on täytynyt sovittaa syyteharkinta hyvin tiukkaan väliin, jotta haasteikin ennätettäisiin antaa tiedoksi.

27. Onko olemassa rikoksia, joissa tekijän vastuu voi jatkua tai seuraukset voivat olla pysyviä, vaikka syyteoikeus vanhentuisi?

Vastaus: Seuraukset voivat aina olla pysyviä, esim. henkilön kuolema tai pysyvät vammat, omaisuuden kateisiin joutuminen etc.

Vastuu ei jatku rikosoikeudellisena vastuuna, jos syyteoikeus on vanhentunut eikä asiaa ole ennätetty käsitellä tuomioistuimessa.

28. Millaisia muutoksia mahdollisesti ehdottaisitte syyteoikeuden vanhentumista koskevaan lainsäädäntöön rikoksen tekijän vastuun näkökulmasta?

Vastaus: Ehkä tapon rinnastaminen murhaan vanhentumisajan osalta.

29. Onko mielestäsi perusteltua, että syyteoikeuden vanhentuminen suojelee myös rikosentekijän oikeuksia, kuten estämällä 20 vuotta vanhojen pikkurikosten rankaisemisen?

Vastaus: Kyllä lain tarkoitus on suojella kaikkia ihmisiä heidän roolistaan riippumatta

ASiantuntijahaastattelun haastattelurunko ja vastaukset

Rikoskomisario Nina Hietanen

1. Kuinka poliisissa varmistetaan, että syyteoikeus ei vanhene tutkinnan aikana ja kenen vastuulla on huolehtia siitä, että tapauksen syyteoikeus ei pääse vanhentumaan?

Vastaus: Syyteoikeuden vanhenemisen seuranta on tutkinnanjohtajan sekä tutkijan vastuulla, päävastuun kuuluessa tutkinnanjohtajalle. Vanhenemisaika otetaan huomioon jo siinä vaiheessa, kun rikosasia tulee poliisin tietoon. Tutkinnanjohtajan tehtävänä on varmistaa esitutkinnan alussa sekä sen aikana, että syyteoikeus on voimassa ja ettei se ole vaarassa vanheta. Tutkinnanjohtaja seuraa vanhentumisvaarassa olevien rikosasioiden tilannetta kuukausittain ja raportoi tilanteesta kuukausittain esihenkilöilleen.

2. Miten syyteoikeuden vanhentuminen vaikuttaa rikostutkintaprosessiin poliisin näkökulmasta?

Vastaus: Syyteoikeuden vanhentuminen on asia, joka poliisin on otettava huomioon erityisesti tutkinnan priorisoinnissa. Syyteoikeus vaikuttaa mm. siihen, että usein lievempiä rikoksia, joissa syyteoikeuden vanhenemisaika on kaksi vuotta, on tutkittava nopeammassa aikataulussa kuin vakavampia rikoksia, joissa syyteoikeuden vanhenemisaika on pitempi.

3. Millaisia haasteita poliisi kohtaa, kun syyteoikeus on vanhentumassa tai jo vanhentunut?

Vastaus: Syyteoikeuden vanhenemisen lähestyminen priorisoi kyseisen rikosasian tutkinnan loppuun saattamisen. Tutkintaresursseja keskitetään tällöin kyseiseen/kyseisiin rikosasioihin, jotta esi

tutkinta saadaan valmiiksi riittävässä ajassa syyteharkintaan varattava aika huomioiden. Kyseisenlaiset rikosasiat ovat usein esimerkiksi sellaisia, joissa poliisilla on ollut vaikeuksia tavoittaa rikoksesta epäiltyä. Usein rikoksesta epäilty on esimerkiksi ulkomailla, eikä poliisilla ole keinoja henkilön tavoittamiseen lievemmissä rikosasioissa. Jos rikosasia on vanhentunut, poliisi päättää esitutkinnan kyseisen rikosasian osalta. Toisinaan kyse on tilanteista, joissa samassa rikosasiassa vakavampien rikosnimikkeiden yhteydessä on lieviä rikosnimikkeitä. Tällöin esitutkinta jatkuu vakavampien rikosnimikkeiden osalta.

4. Miten poliisi informoi uhreja syyteoikeuden vanhentumisesta ja sen mahdollisista vaikutuksista heidän oikeuksiinsa?

Vastaus: Poliisi lähettää rikosasian asianosaisille syyteoikeuden vanhenemisen vuoksi tekemänsä tutkinnan päätöksen ja ohjeistaa päätöksessään asianosaisia tarpeen mukaan.

5. Miten syyteoikeuden vanhentuminen vaikuttaa poliisin priorisointiin ja resurssien jakamiseen tutkintatapauksissa?

Vastaus: Syyteoikeuden vanhenemisen huomioiminen esitutkinnan loppuun saattamiseksi on Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen oman ohjeistuksen mukaan tärkein ns. 2-tason arviointikriteeri, kun priorisoimme rikostutkintaa. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkinnanjohtajalla on velvollisuus huolehtia siitä, että rikosasiassa huomioidaan syyteoikeuden vanhenemisaika rikosasian lievimmän tekemuodon mukaan. Arvioinnissa on otettava huomioon myös muut mahdolliset kyseeseen tulevat tunnusmerkistöt.

6. Miten poliisi tekee yhteistyötä muiden viranomaisten (esim. syyttäjän) kanssa syyteoikeuden vanhentumisen ehkäisemiseksi?

Vastaus: Poliisi tekee esitutkintayhteistyötä syyttäjän kanssa kunkin rikosasian edellyttämällä tavalla. Tavanomaisesti syyteoikeuden vanhenemisesta ei tarvitse keskustella syyttäjän kanssa, sillä esitutkinnat saadaan pääsääntöisesti valmiiksi hyvissä ajoin. Mikäli syyteoikeus on lähellä vanhenemista, tutkinnanjohtajan velvollisuus on ilmoittaa tilanteesta syyttäjälle. Tutkinnanjohtaja käy syyttäjän kanssa keskustelun, jossa yleensä määritellään rikosasi alle aikataulu, jossa poliisin on saatava esitutkinta valmiiksi, jotta syyteharkinnalle jää riittävästi aikaa.

7. Millaisia lainsäädännöllisiä muutoksia poliisi voisi pitää tarpeellisina syyteoikeuden vanhentumisen vaikutusten vähentämiseksi?

Vastaus: En näe tilanteessa välttämätöntä tarvetta lainsäädännöllisille muutoksille. En tosin vastustaisi ajatusta siitä, että esimerkiksi kahden vuoden vanhenemisaikaa pidennettäisiin kolmeen vuoteen. Tämä muutos jättäisi poliisille lisää aikaa kyseisten rikosten tutkintaan, joka olisi tarpeellista erityisesti laajoissa rikosasioissa, joihin liittyy myös lieviä rikoksia. Tosin asiaa tulisi tarkastella kansalaisia koskien mm. kohtuusnäkökulmasta.